

**Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
Кафедра загальноекономічної підготовки**

**Методичні рекомендації
для підготовки семінарсько-практичних занять
з дисципліни «Психологія»**

для здобувачів початкового рівня (короткий цикл) вищої освіти
Спеціальність – 071 Облік і оподаткування
Галузь знань – 07 Управління та адміністрування

Херсон - 2020

УДК 378. 147:37 0153

Методичні рекомендації для підготовки семінарсько-практичних занять з дисципліни «Психологія» для здобувачів початкового рівня (короткий цикл) вищої освіти. Спеціальність – 071 Облік і оподаткування. Галузь знань – 07 Управління та адміністрування. – Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2020. - 68 с.

Укладачі: старший викладач Виноградова Т.І.

Рецензенти: к.пед.н., доцент кафедри спеціальних та професійних дисциплін
Херсонського факультету Одеського університету внутрішніх справ
Великий В.М.

Схвалено на засіданні кафедри загальноєкономічних дисциплін
протокол № 1 від "27" серпня 2020 рік.

«Методичні рекомендації» розроблені з наміром надати методичну допомогу студентам при вивченні предмету «Психологія». Передбачається, що робота майбутніх фахівців з «Методичними рекомендаціями» буде гармонійно поєднуватись з самоосвітою, активною навчально – пізнавальною діяльністю на лекційних та семінарсько – практичних заняттях, виконанням творчих завдань і самостійною роботою в позанавчальний час.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Розділ I. Вступ до психології.....	6
Тема 1. Психологія як наука.....	6
Тема 2. Методи психології.....	7
Тема 3. Розвиток психіки і свідомості.....	9
Розділ II. Пізнавальна сфера особистості.....	11
Тема 4. Увага.....	11
Тема 5. Відчуття.....	12
Тема 6. Сприйняття.....	13
Тема 7. Пам'ять.....	15
Тема 8. Мислення.....	16
Тема 9. Уява.....	17
Розділ III. Індивідуально-типологічні особливості особистості.....	19
Тема 10. Темперамент.....	19
Тема 11. Характер.....	20
Тема 12. Здібності.....	22
Розділ IV. Емоційно-вольова сфера особистості.....	24
Тема 13. Емоції та почуття.....	24
Тема 14. Воля.....	25
Розділ V. Особистість у діяльності і спілкуванні.....	56
Тема 15. Особистість.....	27
Тема 16. Психологічні основи діяльності людини.....	28
Тема 17. Спілкування.....	30
Тема 18. Психологія соціальних спільнот.....	31
Тема 19. Основи конфліктології.....	32
Завдання для підсумкової контрольної роботи.....	34
Тести для самоперевірки.....	44
Ключ до тестового контролю.....	65
Тематика рефератів.....	66
Рекомендовані джерела інформації.....	67
Джерела для поглибленого вивчення дисципліни.....	68

ПЕРЕДМОВА

Особливе місце у вивченні психології займають семінарські заняття. При цьому залежно від змісту матеріалу, що вивчається, і цільової установки пропонуються самі різні форми проведення занять: бесіди, дискусії, тестування, ділові, дидактичні і ситуаційно-ролеві ігри; дидактичні тренінги; ігри-семінари, тощо. Крім того, у зміст деяких семінарських занять включені творчі завдання.

Мета психології як навчальної дисципліни полягає у вивченні загальних закономірностей, механізмів становлення та розвитку психічних пізнавальних процесів, властивостей, станів та утворень.

Завданням дисципліни «Психологія» є формування системи теоретико-методологічних знань і уявлення про проблеми психологічної науки і практики, пізнання структурних елементів психіки - психічних пізнавальних процесів, властивостей, станів і утворень на рівні відтворення і тлумачення для практичного застосування та втілення в процесі фахової діяльності майбутнього фахівця.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен **знати**:

- психологічну характеристику психічних пізнавальних процесів, властивостей, станів та утворень;
- основні закономірності функціонування психічних пізнавальних процесів;
- закономірності формування і розвитку особистості;
- фактори формування особистості;
- концепції особистості;
- психологічні концепції теорії діяльності та її основні компоненти;

уміти:

- застосовувати категоріальний апарат психології в системі професійного навчання і практичної діяльності;
- враховувати основні психічні, соціально-психологічні та психофізіологічні прояви особистості;
- сприймати науково обґрунтовану психологічну інтерпретацію структурних елементів психіки особистості;
- усвідомлювати власну психічну сферу;
- аналізувати різноманітні види діяльності;
- пізнавати рівень розвитку психічних пізнавальних процесів у особистості.

Значною мірою реалізація поставлених завдань визначається самостійною роботою студента з навчальної дисципліни. Успішність самостійного навчання багато в чому залежить і від ступеня попереднього оволодіння студентами методикою роботи над навчальними матеріалами. Особливої актуальності це завдання набуває в сучасних умовах, коли об'єм необхідних знань для фахівця різко та швидко збільшується, і коли неможливо робити головну ставку на засвоєння необхідної суми фактів.

Будучи важливою складовою частиною навчального процесу та основним засобом оволодіння навчальним матеріалом, самостійна робота студентів здійснюється у час, вільний від навчальних занять.

Вона проводиться з метою:

- засвоєння навчального матеріалу, який передбачений навчальною програмою;
- закріплення та поглиблення знань, умінь та навичок, одержаних на всіх видах навчальних занять;
- виконання завдань, підготовки до подальших занять, заліку;
- формування культури розумової праці, самостійності та ініціативи у пошуку та набутті нових знань.

Зміст самостійної роботи студента над конкретним модулем, визначається тематичним планом вивчення модулю, завданнями та рекомендаціями викладача. Методичне керівництво та створення необхідних умов забезпечується та контролюється викладачем кафедри.

Самостійна робота слухачів може мати місце при проведенні усіх видів навчальних занять і відбуватись у навчальних аудиторіях, спеціалізованих та комп'ютерних класах, бібліотеці тощо.

Основні напрямки та зміст самостійної роботи слухачів по модулю визначаються лекційним курсом.

Вході самонавчання студентів, як правило, можна рекомендувати виконання наступних видів робіт:

- самостійно вивчення матеріалів навчання за конспектами і рекомендованою літературою;
- поглиблення знань з окремих розділів, тем чи питань програми;
- виконання пропонованих до тем завдань;
- підготовка рефератів до різного виду занять.

Організуючи самостійну роботу необхідно звертати увагу на: раціональне використання часу під час самостійної роботи; на творче відношення до пошуку резервів часу; на її контроль; необхідність консультацій; відповідність об'єму завдань часу, який відводиться на їх вивчення; її удосконалення.

Таким чином, самостійна робота усіх учасників навчального процесу навчального закладу є необхідною передумовою успішного оволодіння програмним матеріалом.

Результати самостійної роботи студентів будуть залежати і від деяких їх особистих якостей. До них можна віднести: розвинуту пам'ять; уміння працювати з першоджерелами, вести спостереження та записи; уміння зосереджено та уважно працювати; наполегливість в подоланні труднощів; уміння контролювати себе.

Даний посібник покликаний допомогти студентам, які вивчають психологію готуватись до семінарських занять, планувати свою самостійну роботу з дисципліни.

Зміст та обсяг тематики семінарських занять визначається робочими програмами дисципліни конкретних спеціальностей аграрного університету.

РОЗДІЛ I. ВСТУП ДО ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Психологія як наука

План

1. Предмет і завдання психології. Психологічні закони та категорії.
2. Етапи історичного розвитку психології.
3. Теорії (напрямки) сучасної психології.
4. Місце психології в системі інших наук.
5. Структура сучасної психології.

Запитання для самоконтролю

1. Що є предметом психології? Які основні групи психологічних явищ вивчає психологія?
2. Які головні завдання розв'язує сучасна психологія?
3. Коли і на якій підставі психологія стала самостійною наукою?
4. Назвіть особливості становлення психології як самостійної науки.
5. З'ясуйте місце психології в системі наук.
6. Які галузі психологічної науки найбільше пов'язані з Вашою майбутньою професією?
7. Що є спільним у поглядах представників гуманістичної психології і діяльнісного підходу?
8. У чому полягає відмінність між біхевіоризмом та гештальтпсихологією?
9. У чому суть концепції психоаналізу?

Завдання та проблемні ситуації

1. Викладіть власне бачення предмету психології.

Творче індивідуальне завдання

ІНСТРУКЦІЯ

Продовжити початок даного тексту в будь-якому жанрі з використанням ілюстрацій, кросвордів, загадок, віршів, шарад тощо, вводячи в текст основні категорії і поняття психології у метафоричній формі, розкриваючи їхній зміст образно, у дії, висловлюваннях, процесі міркувань тощо. Можна використовувати такі поняття: індивід, індивідуальність, особистість; характер, властивості характеру, акцентуації характеру; темперамент; рівень домагань, самооцінка; здібності: задатки, обдарованість, талант, геній; потреби: фізіологічні і соціальні; психологічний захист; емоції, почуття; афект, стрес, дистрес; психотерапія (різні напрямки і прізвиська послідовників); самоаналіз, самоспостереження; несвідоме; інстинкти; вольова регуляція поведінки; фрустрація; фобія; адаптація; аутотренінг тощо.

ТЕКСТ:

«Жив-був цар. І було в нього три сини. Старший був вченим, середній - бізнесменом, а молодший - хотів пізнати себе. І тоді цар наказав няньці покласти йому в рюкзак допитливість і терпіння, спостережливість і чесність, вміння слухати, безстрашність і банку кільки в томатному соусі. Зі сльозами на очах простився з улюбленим молодшим сином і відправив його на пошуки щастя і самореалізації в країну Психологія. Довго йшов Іван...».

Тематика рефератів та доповідей

1. Наукове та життєве розуміння психологічних явищ.
2. Порівняйте поняття «дух», «душа», «психіка».
3. Чи можна пов'язати психічну та віртуальну діяльність?

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психология: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психология и педагогика / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнецов, В.Л.Зливков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисоєва С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

Тема 2. Методи психології

План

1. Основні принципи психології. Системність у дослідженні людської психіки.
2. Етапи психологічного дослідження Вимоги до організації і проведення психологічних досліджень .
3. Класифікація методів психології.
  - 3.1.Організаційні методи.
  - 3.2.Емпіричні методи.
  - 3.3.Кількісні і якісні методи оброблення даних
  - 3.4.Інтерпретаційні методи.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке метод наукового дослідження? Які методи належать до групи головних та додаткових?
2. Розкрийте зміст та логіку психологічного експерименту.
3. Охарактеризуйте дослідницьку цінність та об'єктивність тестових методик.
4. Сформулюйте вимоги до побудови тестів.
5. Якими є вимоги до застосування методу спостереження?
6. Чим відрізняються методи бесіди, анкетування, інтерв'ю та ін.?
7. Чи завжди результати тестів інтелекту є об'єктивними?
8. Які б ви застосували методи, досліджуючи особистість?
9. Що для з'ясування сутності психологічних явищ дає кількісний та якісний аналіз результатів дослідження?
10. У чому відмінність між спостереженням і експериментом?

Творче індивідуальне завдання

1. Із власного досвіду наведіть та опишіть 2 ситуації спостереження, в яких ви виступали спостерігачем. Визначте предмет спостереження (людина, ситуація взаємодії, конфлікт тощо). Розкрийте сутність предмета, зовнішні умови ситуації, опишіть психологічні ознаки предмета спостереження.

Тематика рефератів та доповідей

1. Співвідношення методів спостереження та самоспостереження в психології.
2. Зміст, процедура та аналіз результатів опитування.
3. Тести, їх різновиди, конкретні сфери застосування.
4. Визначте суть понять «методологія», «метод», «методика» і взаємозв'язки між ними.

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психология: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психология и педагогика / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.

11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнецов, В.Л.Зливков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисоева С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

Тема 3. Розвиток психіки і свідомості

План

1. Розвиток механізмів психіки.
2. Розвиток психіки у філогенезі (стадія елементарної сенсорної психіки, стадія перцептивної психіки, стадія інтелекту).
3. Виникнення і розвиток людської свідомості.
4. Мозок, його будова і функції.
5. Психіка, сигнальні системи, поведінка людини.
6. Свідомість та її структура. Самосвідомість , самооцінка.

Запитання для самоконтролю

1. Які форми вияву психіки спільні для людей і тварин?
2. Чи можна закономірності психіки, що виявлені у тварин, переносити на людину?
3. Як зрозуміти вислів: «Кожна психічна функція має динамічну локалізацію в мозку людини» ?
4. Чому і як виникла свідомість?
5. Порівняйте зміст понять «надсвідоме» і «підсвідоме».
6. Як пов'язані між собою чотири характеристики свідомості?
7. Оскільки психіку безпосередньо спостерігати не можна, чи є підстави для твердження, що її можна пізнати?
8. Що таке психіка і чим вона характеризується?
9. Яка особлива роль лобних часток мозку?
10. Функціональна асиметрія мозку. Роль лівої та правої півкуль.

Завдання та проблемні ситуації

1. Павук, який знаходиться в банці разом із мухою, не «впізнає» її, навіть якщо є дуже голодним. Тоді як у звичних умовах спеціально ловить мух у павутину та з'їдає їх. Поясніть поведінку павука.

Творче індивідуальне завдання

1. Заповніть наступну схему прикладами з власного досвіду:

Рівні психіки, психічні прояви та поведінкові акти

Несвідомий	
------------	--

Підсвідомий	
Свідомий	

Тематика рефератів та доповідей

1. Роль кори головного мозку та підкоркових структур в управлінні психічними процесами і станами людини.
2. Мозкова локалізація психічних функцій – за і проти.
3. Несвідоме, мінливі стани свідомості (медитація, гіпноз) та вплив психотропних засобів.

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психологія: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психологія и педагогіка / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнецов, В.Л.Зливков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисоєва С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

РОЗДІЛ 2. ПІЗНАВАЛЬНА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ

Тема 4. Увага

План

1. Поняття про увагу. Фізіологічні механізми уваги.
2. Класифікація й види уваги.
3. Властивості уваги.
4. Неуважність та її причини.

Запитання для самоконтролю

1. У чому виявляється увага?
2. Дайте характеристику мимовільної, довільної та післядовільної уваги.
3. Які фактори сприяють збільшенню стійкості та концентрації уваги?
4. Чи залежить коливання уваги від характеру діяльності людини?
5. Як боротися з розсіюванням уваги?
6. Які фактори впливають на обсяг уваги?
7. Чи можлива психічна активність без уваги?
8. Яким є механізм відволікання та розосередженості уваги?
9. Як пов'язані між собою увага і діяльність людини?
10. Що є джерелом уваги особистості в її діяльності?

Завдання та проблемні ситуації

1. Протягом однієї хвилини дитина має побачити довкола себе якомога більше предметів певного кольору. Минає хвилина, лунає сигнал, і пошуки припиняються. Ведучий дізнається, хто нарахував більше предметів, пропонує йому вголос перерахувати побачене. Те, що він не побачив, доповнюють інші учасники гри. Переможцем вважається той, хто встиг побачити найбільше предметів і запам'ятати їх. Яка властивість уваги проявляється у грі? За якими ознаками можна це встановити?

Тематика рефератів та доповідей

1. Неуважність і її причини.

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.

8. Немов Р.С. Психологія: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психология и педагогика / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнецов, В.Л.Зликов та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисоєва С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

Тема 5. Відчуття

План

1. Поняття про відчуття. Аналізаторне вчення І.П.Павлова про відчуття.
2. Класифікація й види відчуттів.
3. Загальні закономірності відчуттів (адаптація, взаємодія, сенсibilізація, компенсація, синестезія, контраст).
4. Чутливість і її виміри.
5. Властивості відчуттів (якість, інтенсивність, тривалість, локалізація).

Запитання для самоконтролю

1. Чому психічний процес «відчуття» належить до чуттєвого пізнання?
2. За якими принципами відчуття поділяють на різновиди?
3. Які головні властивості відчуттів?
4. Який подразник називається адекватним?
5. Чому відчуття є генетично первинною формою відображення дійсності?
6. У чому полягає спільне та відмінне між сприйманням і відчуттям?
7. Чому сприймання не можна звести до простої суми відчуттів?
8. З'ясуйте в чому відмінність між явищами адаптації і сенсibilізації.
9. Як проявляються компенсаторні можливості людської психіки?
10. Від чого залежить різниця абсолютних порогів чутливості у людей?
11. У чому і як можуть виявлятися індивідуальні можливості у відчуттях людей?

Завдання та проблемні ситуації

1. Чим можна пояснити в кожному конкретному випадку скарги на такі розлади зорових відчуттів: «Погано бачу предмети при яскравому освітленні», «При переході з вулиці в погано освітлену кімнату впродовж тривалого часу нічого не бачу», «Не можу читати: всі літери та рядки в книзі розпливаються»?

Тематика рефератів та доповідей

1. Відчуття і діяльність.

2. Роль чутливості в діяльності людини.
3. Психофізичні механізми у формуванні відчуттів (класичний та сучасний підходи).

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психология: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психология и педагогика / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнецов, В.Л.Злишков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисоєва С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

Тема 6. Сприйняття

План

1. Поняття про сприйняття. Особливості сприйняття.
2. Класифікація і види сприйняття.
3. Спостереження і спостережливість.
4. Роль відчуттів і сприйняття у життєдіяльності людини.

Запитання для самоконтролю

1. Чому сприймання не можна звести до простої суми відчуттів?
2. У чому полягає спільне та відмінне між сприйманням і відчуттям?
3. Чи можливе сприймання часу?
4. Обґрунтуйте, чому сприймання є складнішим процесом ніж відчуття?

4. Поясніть особливості перцептивної дії та її впливу на побудову образу сприймання.
5. Охарактеризуйте роль кінестетичних відчуттів у сприйманні.
6. Якими є загальні властивості сприймань?
7. Що таке константність сприймання та яким є її механізм?
8. У чому виявляється аперцепція в процесах сприймання?

Завдання та проблемні ситуації

1. Які особливості сприйняття яскраво виявляються в поданих нижче прикладах:

- Слухаючи музику, сприймаємо не окремі звуки, а мелодію. Вона залишається тією самою і тоді, коли ми слухаємо симфонічний чи струнний оркестр, і тоді, коли ми слухаємо лише один рояль.

- Розглядаючи Місяць у телескоп, офіцер сприйняв гору за башти фортеці, пастор – за дзвіницю, а географ – за вулкан.

- Незнайома жінка серед чоловіків, які зовні не дуже відрізняються один від одного, буде сприйнята яскравіше, ніж тоді коли вона буде у групі жінок.

Тематика рефератів та доповідей

1. Фактори, що впливають на формування образу.
2. Закони і загадки зорового сприймання людини.

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психология: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психология и педагогика / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнецов, В.Л.Зликов та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисоева С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.

13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

Тема 7. Пам'ять

План

1. Поняття про пам'ять. Теорії пам'яті.
2. Різновиди пам'яті та їх особливості.
3. Характеристика процесів пам'яті. Забування та його причини. Засоби розвитку пам'яті.
4. Індивідуальні особливості пам'яті.
5. Порушення пам'яті.

Запитання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте найважливіші особливості пам'яті як пізнавального процесу.
2. Якими є головні умови продуктивного запам'ятовування?
3. У чому виявляються індивідуальні відмінності пам'яті?
4. За якими принципами пам'ять поділяють на різновиди?
5. У чому полягає відмінність між короткочасною та оперативною пам'яттю?
6. Якою є роль пам'яті в психічному житті людини?
7. Якою є природа асоціацій і яким є їх значення в процесах пам'яті?

Завдання та проблемні ситуації

1. Багато людей для кращого запам'ятовування вдаються до коротких занотувань. Чому такий прийом сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу?

Тематика рефератів та доповідей

1. Умови успішного відтворення.
2. Умови ефективності запам'ятовування.
3. Порушення пам'яті.

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.

8. Немов Р.С. Психологія: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.1., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод. посібник. - 2-ге видання, доп. - К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2001.
10. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнєцов, В.Л.Зливков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
11. Сисоєва С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
12. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
13. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

Тема 8. Мислення

План

1. Мислення, як вища форма пізнавальної діяльності людини. Мислення і мова. Мислення і мозок.
2. Форми мислення (поняття, судження, умовивід).
3. Мисленнєві операції.
4. Види мислення.
5. Інтелект, його структура та види. Вимір інтелекту.
6. Індивідуальні відмінності у мисленні.

Запитання для самоконтролю

1. У чому полягають специфічні особливості мислення як вищої форми пізнавальної діяльності?
2. Охарактеризуйте головні операції мислення.
3. У чому полягає відмінність понять від уявлень як форм пізнання дійсності?
4. За якими принципами мислення може бути поділене на різновиди?
5. Що розуміють під поняттям креативне мислення?
6. Поясніть, чим мислення відрізняється від процесів чуттєвого пізнання?
7. Чому мислення має суспільну природу?
8. У чому проявляється суб'єктивність мислення?
9. Чим мислення людини відрізняється від практичного мислення тварин?

Завдання та проблемні ситуації

1. У чому виявляється принципова відмінність мислення людини від «мислення машини»? Наведіть аргументи, які б переконливо довели наявність такої відмінності.

Тематика рефератів та доповідей

1. Порушення мислення.
2. Роль інтуїції, гіпотези і плану в мисленнєвій діяльності (на матеріалі предмета вашої спеціалізації).

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психология: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психология и педагогика / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнецов, В.Л.Зливков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисоева С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

Тема 9. Уява

План

1. Поняття про уяву. Фізіологічні механізми уяви.
2. Уява і творчість. Роль уяви у життєдіяльності людини.
3. Види уяви.
4. Прийоми створення нових образів.
5. Індивідуальні особливості уяви людини.

Запитання для самоконтролю

1. З'ясуйте чи можна назвати уяву образним мисленням ?
2. Чому фантазія краще розвинута у дітей, які виховуються в багатодітних сім'ях?
3. Як впливає уява на фізіологічні та органічні процеси людини?
4. Проілюструйте роль уяви у творчій діяльності людини.
5. Чому не може бути уяви у тварин ?
6. Як пов'язана уява з емоційно – вольовою сферою особистості ?

7. У чому полягають особливості мрії як різновиду творчої уяви ?
8. У чому полягає принципова різниця образів репродуктивної та продуктивної уяви ?
9. Поясніть, у чому полягають головні відмінності уяви від уявлень пам'яті. За якими ознаками це можна встановити?

Завдання та проблемні ситуації

1. Поясніть, чому деякі люди, необізнані з медициною, прочитавши опис захворювання, схильні уявити, що й вони захворіли саме на цю хворобу, що й у них виявляються симптоми цієї хвороби.

Тематика рефератів та доповідей

1. Проілюструйте роль уяви у творчій діяльності людини.

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психология: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психология и педагогика / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнецов, В.Л.Зливков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисоєва С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

РОЗДІЛ III. ІНДИВІДУАЛЬНО - ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Тема 10. Темперамент

План

1. Поняття про темперамент. Історичні аспекти вчення про темперамент.
2. Дослідження І.П. Павлова про чотири основні типи нервової системи.
3. Властивості темпераменту (сензитивність, реактивність, активність, темп реакцій, ригідність, пластичність, екстравертованість, інтровертованість).
4. Психологічна характеристика типів темпераменту.
5. Художній, мислительний та художньо - мислительний типи нервової діяльності.

Запитання для самоконтролю

1. Якими властивостями психічної діяльності характеризується темперамент?
2. Як може позначитися темперамент на формуванні рис особистості?
3. Яку роль у діяльності фахівця в системі суб'єктних відносин відіграє знання темпераменту людини?
4. Як можна визначити темперамент?
5. У чому полягає суть вчення І.П. Павлова про діяльність центральної нервової системи?
6. Які властивості нервової системи були покладені І.П. Павловим в основу типів темпераменту?
7. Опишіть характерні особливості сангвінічного темпераменту.
8. Опишіть характерні особливості флегматичного темпераменту.
9. Опишіть характерні особливості холеричного темпераменту.
10. Опишіть характерні особливості меланхолічного темпераменту.

Завдання та проблемні ситуації

1. Уявіть, що ви керівник фірми і набираєте працівників. Осіб якого типу темпераменту ви б хотіли бачити на посадах секретаря, референта, водія транспорту, агента з реклами, біржового агента, агента зі зв'язків з громадськістю, бухгалтера, охоронця? Поясніть чому?

Творче індивідуальне завдання

1. Стосовно пізнавальних процесів, предметної діяльності і спілкування між темперамент виявляється в ... .

Тематика рефератів та доповідей

1. Причини виникнення різноманітних типологій людини в психології.
2. Зв'язок темпераменту з основними властивостями особистості. Темперамент і вразливість, емоційність, товарицькість, імпульсивність, тривожність людини.
3. Візуальна діагностика темпераменту.
4. Зв'язок темпераменту й індивідуального стилю діяльності.

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.

3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психологія: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палєха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психологія и педагогіка / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнєцов, В.Л.Зливков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисєва С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

Тема 11. Характер

План

1. Поняття про характер. Природні та соціальні передумови характеру. Структура характеру.
2. Типологія характерів.
  - 2.1. Конституційні теорії.
  - 2.2. Соціальні теорії.
  - 2.3. Функціональні теорії.
  - 2.4. Акцентуаційні теорії.
3. Формування характеру.

Запитання для самоконтролю

1. Як визначають поняття « характер» у психології?
2. Яким є співвідношення природного і набутого в характері людини?
3. Що називають виразними проявами характеру?
4. У чому виявляється інтегральна природа характеру?
5. Що таке риса характеру?
6. Які ставлення особистості виступають підставою для класифікації основних рис характеру?

7. Якими є основні властивості характеру?
8. Які акцентуації характеру ви знаєте?
9. Як формується характер?
10. Що відбувається в умовах, коли акцентуаційна риса характеру переходить за межі норм?
11. У чому може виявитись вплив характеру на темперамент і навпаки? Наведіть приклад.
12. Чи є вроджені такі властивості людини, як агресивність, схильність до ризику? Доведіть.
13. Які риси поведінки людини свідчать про силу їх характеру? Якими є психологічні умови формування сильного характеру?
14. Чим пояснити, що найбільш повно характер людини виявляється в складних, критичних ситуаціях?
15. Які риси характеру необхідно задіяти студенту при складанні екзаменаційної сесії?

Творче індивідуальне завдання

1. Розробіть рекомендації щодо того, які посади (яку роботу) можна доручати особистостям певної акцентуації (за всіма 10 шкалами). Якої стратегії поведінки необхідно дотримуватись, якщо це ваші підлеглі?
2. « Я думаю, що мені, можливо, властива акцентуація характеру за типом ...,тому що...»
3. «У моїй діяльності і поведінці виявляються такі властивості характеру, як...» (доведіть на конкретних прикладах).
4. «На формування мого характеру особливий вплив мав... ..»(хто саме і на які конкретні риси. Доведіть на конкретних прикладах).

Тематика рефератів та доповідей

1. Соціум і характер – чи проста їх взаємодія? Чи впливає людина на соціум своїми рисами характеру?
2. Сила характеру – це що? Поясніть на прикладах.
3. Чи має рацію з погляду психології твердження «Характер гартується в боротьбі?» Аргументуйте свою думку.

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.

7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психология: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психология и педагогика / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнєцов, В.Л.Зливков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисоева С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

Тема 12. Здібності та їх розвиток

План

1. Поняття про здібності. Структура і види здібностей.
2. Задатки як природні передумови здібностей .
3. Розвиток здібностей та проблема їх вимірювання. Умови формування людських здібностей.

Запитання для самоконтролю

1. Як можна визначити поняття «здібності»?
2. Які виділяють рівні розвитку здібностей особистості?
3. Охарактеризуйте види здібностей.
4. Що слід вважати передумовами розвитку здібностей?
5. Якою є роль задатків у розвитку спеціальних здібностей?
6. Дайте характеристику поняття «нахили» і розкрийте їх види.
7. Поясніть значення сенситивних періодів у формуванні і розвитку здібностей особистості.
8. У чому полягає якісна та кількісна характеристика здібностей?
9. Які методи використовують для діагностики здібностей?
10. У чому полягає проблема професійного самовизначення?
11. Охарактеризуйте основні типи професій за критерієм ставлення людини до навколишнього світу.
12. Якими є особливості розвитку здібностей у студентські роки?
13. Розкрийте співвідношення понять «здібність» та «компенсація».
14. Які умови сприяють розвитку здібностей особистості?
15. Які причини стають на перешкоді формування здібностей людини, якщо навіть у неї були добрі задатки до цієї здібності?
16. Якими є особливості розвитку здібностей у студентські роки ?

Завдання та проблемні ситуації

1. Життя має багато прецедентів, коли люди, що мали добрі задатки до розвитку певних здібностей, не реалізували їх. Які причини найчастіше перешкоджають їх розвитку?

Творче індивідуальне завдання

1. Які здібності батьків, на вашу думку, ви від них успадкували?
2. Яку б програму розвитку тих чи інших здібностей у себе ви б могли змодельовувати?
3. Для обраної мною професії необхідно мати такі здібності: ... . Думаю, що я маю... , тому що... . Мені здається, потрібно розвивати... , тому що... .
4. Я гадаю, що N – геній, тому що... .
5. Для того, щоб особистість розвивалася гармонійно, необхідно... .

Тематика рефератів та доповідей

1. Обдарована дитина: хто вона?
2. Тести інтелекту і загальні здібності.
3. Чи можна народитись генієм?
4. Які здібності є значущими у професії педагога ?
5. Виховання обдарованих дітей. Умови для розвитку здібностей.
6. Здібності, задатки й індивідуальні відмінності людей.

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психологія: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психология и педагогика / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнєцов, В.Л.Зливков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисоева С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.

13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

РОЗДІЛ ІV. ЕМОЦІЙНО – ВОЛЬОВА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ

Тема 13. Емоції та почуття

План

1. Поняття про емоції та почуття. Класифікація емоцій. Роль емоцій та почуттів у житті людини. Основні емоційні стани.
2. Види почуттів (моральні, естетичні, інтелектуальні, праксичні). Фізіологічні механізми почуттів.
3. Поняття про психічні стани. Афективний стан та афект.
4. Настрій: емоційне забарвлення поведінки і діяльності.
5. Стресовий стан та його перебіг. Стрес і діяльність людини.
6. Фрустрація як дезорганізація свідомості та діяльності.
7. Психічні стани, пов'язані з фізіологією людини: сон, летаргічний сон, сноходіння, гіпноз.

Запитання для самоконтролю

1. Що розуміють під психічним станом?
2. Охарактеризуйте основні емоційні стани.
3. Характеристика настрою як психічного стану.
4. Як впливає настрій на діяльність людини ?
5. У чому полягають відмінності емоцій людини від емоцій тварини ?
6. Чому моральні, інтелектуальні, естетичні та практичні почуття належать до вищих почуттів ?
7. Що відрізняє стрес від дистресу?
8. За допомогою яких прийомів людина може керувати своїм емоційним станом?
9. Яку роль відіграють почуття в формуванні інтересу людини до чогось?
10. Чому людина не володіє собою в стані афекту, пристрасті, потягу?

Завдання та проблемні ситуації

1. Чим можна пояснити, що іноді емоційні реакції не відповідають об'єктивним впливам? Приведіть приклад.

Творче індивідуальне завдання

1. Трапляється, що я стримую такі емоції, як..., тому що... . У результаті цього... .

Тематика рефератів та доповідей

1. Теорії емоцій та їх порівняльно-критичний аналіз.
2. Експресивна функція емоцій та спілкування.
3. Емоції та їх вираження у тварини та людини.
4. Чи народжується людина з почуттями ?
5. Прояв емоцій у художній творчості.

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психология: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психология и педагогика / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнецов, В.Л.Злишков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисоева С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

Тема 14. Воля

План

1. Поняття про волю.
2. Вольові дії людини. Види дій. Структура вольової дії.
3. Воля та її функції.
4. Проблема свободи волі. Воля і ризик.
5. Вольові якості особистості.
6. Порушення та розвиток волі у людини.

Запитання для самоконтролю

1. У чому виявляються головні функції волі?
2. У чому полягає істотна відмінність між довільною та мимовільною дією?
3. Що таке сила волі і чим вона зумовлюється?
4. Якими є головні етапи розвитку складної вольової дії?
5. Які причини можуть викликати боротьбу мотивів?

6. Які чинники, на вашу думку, справляють найбільший вплив на розвиток волі людини?
7. Яке місце займає воля серед інших психологічних процесів?
8. Які вольові якості особистості Вам відомі?
9. У чому полягає слабкість волі і якими є її причини?
10. Чи є будь – яка свідома дія вольовою?

Завдання та проблемні ситуації

1. Іноді дорослі, спілкуючись з дітьми, вживають такі висловлювання: «У тебе, як завжди, в голові тільки дурниці.», « Я нічого доброго від тебе не чекав.» Чи завжди такі зауваження можуть дати позитивний ефект? На формування яких якостей дитини це впливає?

Творче індивідуальне завдання

1. Особливості утруднення у вольовій регуляції я відчуваю в ситуаціях, коли ..., тому що... . Я думаю, мені необхідно... .

Теми рефератів та доповідей

1. Провідні напрямки та шляхи розвитку волі.
2. Становлення вольової регуляції у дітей шкільного та дошкільного віку.
3. Воля – благо чи самозречення?
4. Воля і мотивація. Зв'язок вольової регуляції поведінки з боротьбою мотивів, потребами та цілями людини.
5. Вольова регуляція емоцій, причини і наслідки: «за» і «проти».

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психология: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психология и педагогика / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнецов, В.Л.Зливков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.

12. Сисоєва С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

РОЗДІЛ V. ОСОБИСТІТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ Й СПІЛКУВАННІ

Тема 15. Особистість

План

1. Дослідження особистості в психології. Поняття людина, індивід, особистість, індивідуальність.
2. Біологічне і соціальне в структурі особистості (теорії особистості).
3. Структура особистості. Спрямованість особистості.
4. Самосвідомість і Я-концепція особистості. Самооцінка. Рівень домагань особистості.
5. Періодизація розвитку особистості. Характеристика основних вікових періодів.
6. Основні чинники та рушійні сили розвитку особистості.

Запитання для самоконтролю

1. Якими є головні ознаки особистості?
2. Що є джерелом і рушійною силою особистості?
3. Які чинники зумовлюють психологічний розвиток особистості?
4. Чи можна прискорити психічний розвиток особистості?
5. У чому виявляється суспільна сутність особистості?
6. Поняття про індивід, особистість та індивідуальність як основні прояви людини.
7. Які є головні ознаки особистості?
8. Охарактеризуйте систему самоуправління особистості.
9. Що в особистості зумовлене її біологічною природою?
10. Проаналізуйте загальні закономірності психічного розвитку особистості.

Творче індивідуальне завдання

1. Спостерігаючи за собою, я думаю, що дуже часто справжніми мотивами моєї поведінки є ... (на конкретних прикладах).
2. Я думаю, що підвищення моєї самооцінки пов'язане з ..., а зниження – з... . (На конкретних прикладах).
3. Криза періоду ранньої юності в моєму житті супроводжувалася... .
4. На формування моєї особистості вплинули такі чинники... .

Тематика рефератів та доповідей

1. Мотиваційна сфера за З.Фрейдом та А. Маслоу.
2. Формування – «Я образу» в онтогенезі особистості.
3. Самооцінка та рівень домагань як виявив самоусвідомлення «Я».

4. Три основних історичних періоди у вивченні особистості: філософсько – літературний, клінічний, експериментальний. Їхні особливості і вплив на сучасний стан цієї галузі знань.
5. Психоаналіз З. Фрейда та його вплив на розвиток психології.
6. Якби я був(ла) психологом, я б розглядав (ла) особистість з погляду... .

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психология: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психология и педагогика / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнецов, В.Л.Зливков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисоєва С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.
14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

Тема 16. Психологічні основи діяльності людини

План

1. Поняття про діяльність.
2. Зміст і структура діяльності.
3. Способи діяльності, процес їх опанування. Умови формування вмінь і навичок.
4. Основні види діяльності.

Запитання для самоконтролю

1. Чим зумовлена активність біологічних індивідів?

2. Що характеризує поведінку тварин як специфічну форму активності?
3. Що характеризує діяльність як специфічну форму людської активності?
4. Якими є головні компоненти діяльності?
5. У чому полягає суть процесу екстеріоризації дії?
6. У чому полягає суть процесу інтеріоризації дії ?
7. Що є показником досконалості навички?
8. Якими є характерні ознаки гри як різновиду діяльності?
9. Якими є характерні ознаки навчання як різновиду діяльності?
10. Якими є характерні ознаки праці як різновиду діяльності?

Тематика рефератів та доповідей

1. Дослідження причин успіху та невдач у процесі менеджерської діяльності.
2. Мораль та освітянська діяльність. Етичні вимоги до викладача та їх обґрунтування.
3. У чому виявляються і чим характеризуються втома та перевтома? Як їм можна запобігти або зменшити їх?
4. Мотивація досягнення успіхів і уникнення невдач.

Література

1. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь - справочник по психологической диагностике. - К., 1989
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник.- К., 2007.
3. Ільїна Н.М. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях: навчальний посібник / Н.М. Ільїна.- Суми: ВТД «Університетська книга», 2009.-239 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003.-240 с
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навч. посіб.-К.: «ЕксОб», 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004.- 272 с.
7. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – Вид. 3-тє, випр. - К.: Вища шк., 2004. – 487 с.
8. Немов Р.С. Психология: -М., 2000.-Кн.1.
9. Палеха ЮЛ., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології та педагогіки: Навч. - метод, посібник. - 2-е видання, доп. - К.: Вид-во.Європ. ун-ту, 2001.
10. Психология и педагогика / Под ред. Радугина А.А., М.: Центр, 1997.
11. Психологія: Навч. посіб. / О.В. Винославська, О.А. Брусенко-Кузнецов, В.Л.Зливков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. -352 с.
12. Сисоєва С.О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка: Підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. -К.: Міленіум, 2005.-520с.
13. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : Посібник. – К.: Академвидав, 2003 – 504с.

14. Щербань П.М. Прикладна педагогіка: навч. – метод. посібник. - К.: Вища школа. -2002.

Тема 17. Спілкування

План

1. Психологічна характеристика спілкування. Діяльність і спілкування. Функції та структура спілкування.
2. Комунікативний, інтерактивний та перцептивний аспекти спілкування.
3. Різновиди спілкування.
4. Засоби спілкування: вербальна комунікація (усне та писемне мовлення), невербальна комунікація.
5. Рівні спілкування (конвенціональний, примітивний, маніпулятивний, стандартизований, ігровий, діловий).
6. Бар'єри на шляху до ефективного спілкування та їх подолання. Умови успішного ділового спілкування.

Запитання до самоконтролю

1. Чи можна використовувати внутрішнє мовлення для спілкування з іншими людьми? Поясніть свою думку.
2. Як пов'язані між собою діяльність і спілкування?
3. Які ви знаєте механізми сприймання і розуміння людини людиною?
4. Поясніть, яку роль відіграють паузи у мовленнєвому спілкуванні.
5. Чому люди з різних культур відчують труднощі у виборі засобів невербального спілкування?
6. Чому люди при зустрічі потискують один одному руки?
7. У чому виявляється культура невербального спілкування?
8. Чим зумовлена потреба в спілкуванні між людьми?
9. У чому полягає суть інтерактивного боку спілкування?
10. Як перемогти страх перед публічним виступом?

Завдання та проблемні ситуації

1. Обґрунтуйте, чи може людина існувати без спілкування? Доведіть, проаналізуйте, якщо спілкування є одним із основних чинників розвитку людини, то чому тоді ченці віддають перевагу самотності?

Теми доповідей та рефератів

1. Підготовка до публічного виступу, його початок та закінчення.
2. Суперечка як вид спілкування.
3. Підготовка до переговорів та їх етапи.
4. Сприймання та розуміння людьми один одного.

Література

1. Бодалев А.А. Личность и общение. - М., 1983.
2. Добрович А. Б. Воспитателю о психологии и психогигиене общения. -М., 1987.
3. Добрович А.Б. Общение: наука и искусство. - М., 1980.
4. Загальна психологія: Навч. посібник / Скрипченко О., Долинська Л., Огороднійчук З. та ін. - К., 2002.

5. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. -М., 1987.
6. Карандашев В.Н. Основы психологии общения. - Челябинск, 1990.
7. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. - М., 1979.
8. Максименко С.Д. Загальна психологія. - К., 2004.
9. Немов Р.С. Психология: В 3 кн. - М., 1995. - Кн. 1.
10. Поліщук В.М. Соціальна психологія: Навчальний посібник. - Суми, 2006.
11. Психология для студентов вузов / Под. ред. Е.Н. Рогова. -М., 2005.
12. Реан А., Бордовская Н., Розум С. Психология и педагогика. - СПб., 2003.
13. Самоукина Н.В. Игры, в которые играют... — Дубна, 1996.

Тема 18. Психологія соціальних спільнот

План

1. Поняття про групи.
2. Рівні соціально – психологічного розвитку групи.
3. Розвиток групи в колектив. Основи згуртованості колективу.
4. Міжособистісні відносини в групах.
5. Лідерство в групах (колективах). Теорії лідерства. Лідерство і керівництво.

Запитання для самоконтролю

1. За якими ознаками виділяються групи?
2. Яка група може виступати для особистості як референтна?
3. Якими є істотні ознаки колективу?
4. Якими ознаками характеризуються групи різної організації?
5. У чому полягає істотна відмінність між офіційним та неофіційним лідером групи?
6. Чим визначається статус особистості в колективі?
7. У чому полягає суть методу соціометрії і в чому обмеженість його у варіанті, запропонованому Дж.Морено?

Завдання та проблемні ситуації

1. Поясніть, чому не можна описати психологічний портрет лідера, характеризуючи властивості його темпераменту, характеру, здібностей.

Тематика рефератів та доповідей

1. Обґрунтуйте тезу «Де згода, там перемога».
2. Аналіз впливу стилю керівництва на діяльність колективу.

Творче індивідуальне завдання

1. Дайте п'ять відповідей на запитання «Що я роблю як лідер?»
2. Дайте п'ять відповідей на запитання «Чого я очікую від лідера?»
3. Порівняйте свої дії із своїми очікуваннями. В чому їх схожість та відмінності?

Література

1. Андреева Г.М. Социальная психология.-М., 1996.
2. Аникеева Н.П. Психологический климат в коллективе.-М., 1989.
3. Загальна психологія: Навчальний посібник / Скрипченко О., Долинська Л., Огороднійчук З. та ін.-К., 2002.
4. Збірник завдань з загальної психології / ред. В.С.Мерліна.-К., 1997.

5. Казарновська Г.Б. Долинна О.П. Загальна. Вікова і педагогічна психологія. Збірник завдань.-К., 1990.
6. Коломинский Я.Л. человек среди людей.- Минск, 1987.
7. Максименко С.Д. Загальна психологія.- К., 2004.
8. Мясоїд , П. А. Загальна психологія.- К., 2006.
9. Немов Р.С. Психология: В 3 кн.- М., 1995.- Кн.1.
10. Обозов Н.Н, Межличностные отношения.- Л., 1976.
11. Общая психология / Под ред. А.В. Петровского.- М., 1996.
12. Петровский А.В. Личность. Деятельность. Коллектив.- М., 1982.
13. Поліщук В. М. Соціальна психологія.- Суми, 2006.

Тема 19. Основи конфліктології

План

1. Психологічна сутність конфлікту, його структура. Розвиток і динаміка конфлікту.
2. Види конфліктів.
3. Причини виникнення конфліктних ситуацій і конфліктів.
4. Стратегія поведінки в конфліктній ситуації.
5. Засоби попередження і урегулювання конфліктів.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке конфлікт?
2. Які бувають типи конфліктів?
3. Які основні причини виникнення конфліктів в організаціях?
4. Які функції конфліктів?
5. Які існують способи поведінки в конфліктній ситуації?
6. Які основні стадії розвитку конфлікту?
7. Чи може конфлікт одного типу трансформуватися в конфлікт іншого типу?
8. Які форми розв'язання конфліктів існують?
9. Чи завжди конфлікт відіграє лише негативну роль?

Завдання та проблемні ситуації

1. Аргументуйте свою думку відносно вислову Цицерона «Кожній людині властиво помилятися, але нікому окрім дурня не притаманно уперто відстоювати помилку».

Творче індивідуальне завдання

1. Відомі приказки, які характеризують кожний тип поведінки у конфліктній ситуації.

«ВТЕЧА» - «Не буди лиха, доки воно тихе».

«ПОСТУПЛИВІСТЬ» - «Дурень не поступиться».

«БОРОТЬБА» - «Якщо ворог не здається, його винищують».

«КОМПРОМІС» - «Краще синиця в руках, ніж журавель у небі».

«КОЛАБОРАЦІЯ» (Співробітництво) - «Одна голова добре, а дві краще».

Доберіть приклади приказок, прислів'їв та притч для кожного типу поведінки.

2. Яка стратегія управління конфліктами для вас є оптимальною? Чи завжди це буде приводити до його вирішення? Чому?

Тематика рефератів та доповідей

1. Умови та причини виникнення конфліктів.

Література

1. Бородкин Ф.М., Коряк Н.М. Внимание: Конфликт – 2-е изд., перераб. И доп. – Новосибирск: Наука, 1989.
2. Гришина Н.В. Я и другие: общение в трудовом коллективе. – Л.: Лениздат, 1990.
3. Донченко Е. А., Титаренко Т. М. Личность: конфликт, гармония. – Л.: Политиздат Украины, 1987.
4. Зигерт В., Ланг Л. Руководитель без конфликтов / Сокр. Пер. С нем.-М.: Экономика, 1990.
5. Карамушка Л.М. Управлінські конфлікти: Словник – довідник термінів з конфліктології. – Київ; Чернівці; ЧДУ.1995. – С.285-287.
6. Корнелиус Х.,Фейр Ш. Выиграть может каждый: Как разрешать конфликты – М.: Стрингер, 1992.
7. Ложкин Г.В., Порякель Н.И. Практическая психология конфликта. – К.: МАУП, 2000. – 256 с.
8. Рыбакова М.М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе. – М.: Просвещение, 1991.
9. Скотт Дж. Г. Конфликты, пути их преодоления. – К.: Внешторгиздат, 1991.
10. Управление конфликтами , изменениями и стрессами / М.Х. Мескон, М. Альберд, Ф.Хедоури. Основы менеджмента / Пер.с.англ. – М.: Дело, 1992.
11. Фишер Р., Юри У. Путь к согласию или Переговоры без поражения / Пер. с англ. – М. Наука, 1992.

Завдання для підсумкової контрольної роботи (приклади)

Варіант № 1

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 131 – 140 з психології.
2. Предмет і завдання психології. Основні напрямки розвитку науки на сучасному етапі розвитку суспільства.
3. Поняття про колектив та його основні ознаки. Структура міжособистісних стосунків людей у колективі.

Практична частина:

Ви – молодий фахівець, тільки призначений на керівну посаду. Ваш підлеглий ігнорує ваші поради і вказівки. Запропонуйте методи психолога – педагогічного впливу на його поведінку.

Варіант № 2

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 121 – 130 з психології.
2. Психологія як наука про закономірності виникнення і функціонування психіки. Основні етапи становлення психології як науки.
3. Свідомість як вищий рівень розвитку психіки. Основні умови виникнення свідомості. Структура свідомості.

Практична частина:

Ольга Петрівна – ваш замісник. Вона добросовісна в роботі, але швидко втомлюється. Не втручається в конфлікти, але дуже хвилюється, коли вони виникають у колективі. Надзвичайно вразлива і боїться брати на себе відповідальність у складних ситуаціях. Хто вона за темпераментом? Як краще організувати робочі стосунки з нею?

Варіант № 3

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 111 - 120 з психології.
2. Психічні стани особистості. Настрій, афект, стрес. Можливості саморегуляції психічних станів.
3. Спрямованість як провідний компонент особистості.

Практична частина:

Чому павук, посаджений у банку разом з мухою не впізнає її, навіть коли він голодний, тоді як за звичайних умов умисно ловить мух у павутиння і поїдає їх.?

Варіант № 4

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 101 - 110 з психології.
2. Поняття про особистість і її структуру.
3. Здібності як умова успішного здійснення діяльності. Загальні і спеціальні здібності. Рівні розвитку здібностей.

Практична частина:

Приблизно на 3 – му році життя дитини прагне діяти самостійно, часто поводить вперто, відмовляється виконувати вимоги дорослих. Укажіть, чим може пояснюватися така поведінка? Як вона характеризує процес розвитку особистості? Аргументуйте Вашу думку стосовно найкращої поведінки батьків в таких ситуаціях.

Варіант № 5

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 91 - 100 з психології.
2. Поняття про увагу. Різновиди і форми уваги. Структурні особливості уваги.
3. Спілкування як сприйняття людьми одне одного. Ефекти сприйняття.

Практична частина:

Мати разом з дитиною, якій 2,5 роки, дивиться фільм – трилер. При цьому жінка переживає страх, напругу, тривогу та проявляє ці почуття зовні: скидається, скрикує, закриває очі тощо. Чи може така поведінка матері вплинути на психічний стан дитини? Викладіть і обґрунтуйте відповідь.

Варіант № 6

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 81 - 90 з психології.
2. Психіка як функція високоорганізованої матерії. Взаємозв'язок з нервовою системою. Функціональна асиметрія великих півкуль головного мозку. Перша і друга сигнальні системи.
3. Стратегія поведінки людини в конфліктній ситуації. Засоби попередження і урегулювання конфліктів.

Практична частина:

Поміж деяких батьків існує думка, що недоліки їхніх дітей, лінощі, неслухняність, упертість, інфантильність, небажання вчитися обумовлені спадковістю. Вкажіть, до якої теорії розвитку особистості відносяться ці погляди. Проаналізуйте, чому така думка поширена серед деяких батьків. Як Ви можете пояснити появу таких недоліків?

Варіант № 7

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 71 - 80 з психології.
2. Самосвідомість особистості та її структура. Я-образ як система уявлень особистості про себе. Самооцінка. Рівень домагань особистості.
3. Вольові властивості особистості та їх формування.

Практична частина:

Визначте, до якої групи психічних явищ: психічних процесів, психічних станів чи психічних властивостей відносяться описані прояви:

а) Наталя М. часто прямо в очі говорить товаришам по студентській групі про те, які риси характеру в них їй не подобаються.

б) Коли приїжджаємо в ті місця, де ми народилися та провели своє дитинство, то мимовільно згадуємо події, людей того часу.

в) Можна помітити, що деякі студенти не можуть зконцентруватися та включитися в хід заняття після занять фізкультурою. І роблять це значно краще, якщо даному семінарському заняттю передувало аналогічне навчальне заняття.

Варіант № 8

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 61 - 70 з психології.
2. . Соціальні об'єднання, місце людини в них. Класифікація груп, їх розвиток і динаміка.
3. Психологічні тести, їх різновиди, конкретні сфери застосування.

Практична частина:

У наведеній характеристиці визначте вольові, інтелектуальні та емоційні риси характеру. Вкажіть їх ознаки.

Віка П., 18 років. Любить музику, поезію, природу. Ставиться до всього небайдуже. Проте вчиться відмінно, але за власними словами "більш чим треба переживає успіхи та невдачі". Ці особливості характеру особливо проявляються у її стосунках з людьми. Вона не завжди неупереджено оцінює їх. Швидко ображається, завжди насторожена і разом із тим виключно чутлива, добра. Ініціативна, рішуча, часто імпульсивна. Яскрава, романтична натура, відкрита, довірлива та безпосередня.

Варіант № 9

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 51 - 60 з психології.
2. .Поняття про колектив та його основні ознаки. Структура міжособистісних стосунків людей у колективі.

3. .Експеримент в психології, його різновиди. Характеристика експерименту та межі його застосування при вивченні психіки.

Практична частина:

Вкажіть, розвитку яких пізнавальних здібностей (мнемічних, мислення, уяви) сприяють наступні навчальні заняття.

- а) Студентам 2 рази зачитують текст, який потім пропонують відтворити якомога ближче до тексту;
- б) Вказати на схожість та відмінність американської та європейської системи економічної освіти;
- в) Скласти план тільки – що прочитаного тексту і письмово викласти його;
- г) Переказати повідомлення викладача про схожість та відмінність різних типів економічних систем;
- д) За даним описом уявити людей різної конституції: астеничної, пікнічної, атлетичної.

Варіант № 10

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 41 - 50 з психології.
2. Основні напрями сучасної психології. Місце психології в системі наук про людину. Галузі психологічної науки..
3. .Типи та види опитування.

Практична частина:

Батьки трирічних близнюків Мишка та Дениса М. розлучилися і роз'їхалися у різні міста. Мишко залишився жити з матір'ю, а Денис – із батьком. Через 12 років, коли хлопці зустрілися, то виявилось, що Мишко – чутливий, нерішучий, добрий, відповідальний. Дуже гарно грає на акордеоні та співає. Денис – запальний, оптиміст, хороший товариш, добрий організатор. Організував у школі музичну групу, в якій грає на клавішних інструментах. Знайдіть спільне та розбіжне у поведінці братів. Обґрунтуйте причини схожих проявів.

Варіант № 11

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 31 - 40 з психології.
2. Спрямованість особистості, потреби і мотиви. Піраміда» потреб А. Маслоу. Форми спрямованості: потяги, установки, бажання, інтереси, схильності, ідеали, світогляд, переконання.
3. .Групові феномени і їхня стисла характеристика.

Практична частина:

Між двома Вашими підлеглими виник конфлікт. Кожен з них звернувся до Вас з проханням розібратися і підтримати його позицію. Аргументуйте свій варіант поведінки в таких ситуаціях.

Варіант № 12

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 21 - 30 з психології.
2. Лідерство у групах і колективах. Ознаки лідерства, типи лідерів.
3. Спілкування як процес, функції та види спілкування.

Практична частина:

Молода матір говорить своїй подрузі: “Чому дивуватися впертості Олега. Він увесь в батька. У батька і дід має такий же впертий характер”. Чи згодні Ви з такою точкою зору? Аргументуйте свою думку.

Варіант № 13

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 11 - 20 з психології.
2. Порівняльна характеристика навичок, вмінь і звичок. Особливості формування вмінь і навичок у діяльності.
3. Воля, вольові якості і вольові дії людини. Слабка воля, причини цього і шляхи подолання

Практична частина:

Поясніть на прикладах, чому для психолого – педагогічного вивчення особистості необхідно використовувати комплекс методів дослідження.

Варіант № 14

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 1 - 10 з психології.
2. Типологія характеру. Формування характеру.
3. Емоції і почуття особистості. Культура прояву емоцій.

Практична частина:

Чи завжди застосування методів дослідження повинно ґрунтуватися на певних принципах?

Варіант № 15

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 151 - 160 з психології.
2. Індивідуальні особливості пам'яті і мислення.
3. Діяльність та її структура, види діяльності і їх характеристика.

Практична частина:

До Вас як до старшого товариша і людини, яка знає основи психології, звернувся випускник школи з проханням допомогти йому у виборі майбутньої професії. Вам здається, що він міг би навчатися за спеціальністю “Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва”. Сформулюйте та поясніть молодшому товаришеві, якими є професійні вимоги до фахівця такого профілю. Як психологічно готувати себе до цієї професії?

Варіант № 16

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 141 - 150 з психології.
2. Поняття про пам'ять. Теорії пам'яті.
3. Поняття про темперамент. Теорії темпераменту.

Практична частина:

Ігор Петрович – головний економіст на заводі. Він завжди спокійний та урівноважений, добросовісно виконує свої обов'язки. Його ділові папери у зразковому порядку. Але підлеглі побоюються його, бо у спілкуванні він мовчазний та неговіркий, вимагає скрупульозного виконання інструкцій та наказів, детально перевіряє всі документи, подані йому для підпису. Поясніть, які риси темпераменту та особливості характеру тут спостерігаються?

Варіант № 17

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 131 - 140 з психології.
2. Операції пам'яті. Забування та його причини. Засоби розвитку пам'яті.
3. Психологічні механізми впливу в процесі спілкування: переконання, психічне зараження, навіювання, наслідування. Прийоми підвищення ефективності спілкування.

Практична частина:

Опишіть характер та темперамент людини в “футлярі” з оповідання А.П. Чехова “Человек в футляре”.

“Он носил темные очки, фуфайку, уши закладывал ватой и когда садился на извозчика, то приказывал подымать верх. Одним словом, у этого человека наблюдалось постоянное и неопределимое стремление окружить себя оболочкой, создать себе, так сказать, футляр, который уединил бы его, защитил бы от внешних влияний. Действительность раздражала его, пугала, держала в постоянной тревоге и быть может, для того, чтобы оправдать эту свою робость, свое отвращение к настоящему, он всегда хвалил прошлое и то, что никогда не было; и мысль свою Беликов также старался запрятать в футляр, для него были ясны только циркуляры и газетные статьи”.

Варіант № 18

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 121 - 130 з психології.
2. Поняття про мову і її функції. Фізіологічні механізми мовної діяльності. Різновиди мовлення.
3. Поняття про емоції та почуття. Форми переживання емоцій та почуттів.

Практична частина:

Ньютон мав звичку варити яйця на спиртівці за робочим столом, щоб зайвий раз не відволікатися від роботи. Одного разу в момент напруженої розумової праці замість яйця він вкинув у каструлю свій годинник. Як можна пояснити цей факт?

Варіант № 19

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 111 - 120 з психології.
2. Форми відображення навколишньої дійсності. Етапи розвитку психіки: (елементарна чутливість, стадія предметного сприйняття, стадія інтелекту). Взаємоз'вязок рівнів розвитку психіки і форм поведінки тварин.
3. Темперамент та його типи. Психологічна характеристика типів темпераменту.

Практична частина:

Проаналізуйте, яке значення мав колектив у формуванні Вашої особистості. Наведіть приклади.

Варіант № 20

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 101-110 з психології.
2. Головні якості волі. Слабка воля, причини цього і шляхи подолання.
3. Поняття про уяву, її основні види і процеси.

Практична частина:

Поясніть, які звички слід формувати у дитини, готуючи її до школи. Який вид діяльності та чому слід використовувати?

Варіант № 21

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 91 - 100 з психології.
2. Спілкування як умова формування особистості. Структура спілкування..

3. Мислення, його види. Процеси мислення. Єдність мислення і мови.

Практична частина:

Хлопчик Гена, підліток 12-ти років, - рухливий, жвавий. Вчився на "4", "3", інколи отримував "2". Мав друзів, часто прогулював уроки, за що отримував ляпаса від батька. Мати старанно покривала перед батьком всі синові вчинки. Вдвох із сином вони обдурювали батька в разі отриманих "2" або інших негативних вчинків Гени. Таким чином, батько нічого не знав: ані про "2", ані про погані вчинки сина.

Вкажіть, які умови виховання сприяють формуванню позитивних рис, а які негативних рис характеру дітей? Які риси характеру сформувалися під впливом даних умов? Дайте критичну оцінку виховання дітей в наведеній ситуації.

Варіант № 22

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 81 - 90 з психології.
2. Темперамент і провідні властивості нервової системи. Художній, мислительний та художньо-мислительний типи нервової діяльності.
3. Поняття про пам'ять. Різновиди пам'яті. .

Практична частина:

З дитинства Оленку оточували злагода та любов в сім'ї. Їй ніколи не відмовляли, всі її бажання виконували завчасно. Дівчина зростала хворобливою, фізично слабкою, інколи роздратованою. Могла псувати речі, за це її не карали, не сварили. До посильної праці не привчали. Батьки турбувалися тільки про розумовий розвиток дівчини. В сім'ї режиму не дотримувались.

Вкажіть, які умови виховання сприяють формуванню позитивних рис, а які негативних рис характеру дітей. Які риси характеру сформувалися під впливом даних умов? Дайте критичну оцінку виховання дітей в наведеній ситуації.

Варіант № 23

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 71 - 80 з психології.
2. Порушення пам'яті і мислення.
3. Рівні розвитку здібностей. Психологічні умови формування і розвитку здібностей.

Практична частина:

Ніна виховувалася в сім'ї військовослужбовця, мати – вчителька. Сім'я дружна. Батьки віддавали їй весь вільний час. Мати читала дитині з малих років казки, оповідання, вірші. Дівчина цікавилась навколишнім світом: любила

природу, мала багато подруг, любила вірші, пісні, історичні оповідання. В сім'ї був чіткий режим, якого дотримувались всі члени сім'ї.

Крім батьків дівчинку опікувала бабуся. Якраз бабуся привчала Ніну до домашньої роботи. Дівчинка зростала працьовитою, привітною до людей, акуратною і дисциплінованою.

Вкажіть, які умови виховання сприяють формуванню позитивних рис, а які негативних рис характеру дітей. Які риси характеру сформувалися під впливом даних умов? Дайте критичну оцінку виховання дітей в наведеній ситуації?

Варіант № 24

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 61 - 70 з психології.
2. Поняття про мислення. Форми мислення.
3. Поняття про особистість у психології. Рушійні сили розвитку особистості. Структура особистості.

Практична частина:

Які прийоми роботи над собою можуть сприяти формуванню вольових якостей?

Варіант № 25

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 51 - 60 з психології.
2. Поняття про спілкування. Функції спілкування.
3. Сутність і основні особливості сприймання. Апперцепція.

Практична частина:

Життя має багато прецедентів, коли люди, що мали добрі задатки до розвитку певних здібностей не реалізували їх. Які причини найчастіше перешкоджають їх розвитку?

Варіант № 26

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 41 - 50 з психології.
2. Інтелект та засоби визначення його розвитку. Засоби активізації мислення. Креативне мислення.
3. Відчуття. Їх класифікація, властивості та роль в житті і діяльності людини.

Практична частина:

Використовуючи психологічні і педагогічні знання, обґрунтуйте своє розуміння висловлювання Л. Толстого: "Знання тільки тоді є знанням, коли воно здобує своєю думкою, а не однією пам'яттю".

Варіант № 27

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 31 - 40 з психології.
2. .Головні властивості темпераменту. Вплив темпераменту на діяльність людини.
3. Основні форми прояву психіки. Психічні процеси, стани, властивості.

Практична частина:

Видатний український педагог В.О. Сухомлинський підкреслював: “Розум кожної дитини лежить на кінчиках пальців. А це означає, що діяльність є однією з найважливіших ланок у формуванні особистості”. Обґрунтуйте роль різних видів діяльності (ігрової, навчальної, пізнавальної, трудової тощо) у розвитку особистості.

Варіант № 28

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 21 - 30 з психології.
2. Суть і основні ознаки виховного колективу. Стадії формування колективу..
3. Методологічні принципи і методи психології.

Практична частина:

Багато людей для кращого запам'ятовування вдаються до коротких занотувань. Чому такий прийом сприяє кращому запам'ятовуванню?

Варіант № 29

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 11 - 20 з психології.
2. Структура психології. Зв'язок психології з іншими науками.
- 3.Поняття про сприятливий соціально-психологічний клімат у колективі.

Практична частина:

Педагоги стверджують, що у вихованні дитини важливе значення має приклад батьків. Поясніть, чому в деяких випадках у працелюбних і діяльних батьків виростають ліниві і пасивні діти. Укажіть можливі причини.

Варіант № 30

Теоретична частина:

1. Дайте відповіді на тестові завдання 1 - 10 з психології.
2. Спілкування як комунікація. Особливості вербального і невербального спілкування..
3. Психологічна сутність конфлікту. Його структура .Види і причини виникнення конфліктних ситуацій і конфліктів

Практична частина:

Хижак може впродовж тривалого часу вистежувати свою здобич Чи можна його увагу охарактеризувати як довільну?

Тести для самоперевірки

ІНСТРУКЦІЯ. Виберіть правильні відповіді з п'яти можливих варіантів.

Тема 1. Психологія як наука

1. Психіка-це:

- а) прояв безсмертної душі;
- б) здатність відчувати;
- в) властивість матерії відображати навколишній світ;
- г) функціонування нервової системи.

2. Ідею, що душа і тіло взаємопов'язані, запропонував:

- а) Демокрит;
- б) Декарт;
- в) Платон;
- г) Аристотель.

3. Думку, що психіка людини зумовлена її несвідомим, відстоював:

- а) Вертгеймер;
- б) Фрейд;
- в) Уотсон;
- г) Олпорт.

4. Напрямок психології, який пропонує програму вивчення психіки з точки зору цілісних структур – це:

- а) біхевіоризм;
- б) психоаналіз;
- в) гештальтпсихологія;
- г) когнітивна психологія.

5. Принцип детермінізму означає:

- а) здатність психіки відображати навколишній світ;
- б) причинну зумовленість психічних явищ;
- в) що психіка утворює внутрішній план діяльності;
- г) що психіка змінюється під впливом власної діяльності людини.

6. Медична психологія поділяється на такі галузі:

- а) нейропсихологію;
- б) психофармакологію;
- в) психотерапію;
- г) психогігієну
- д) психопрофілактику.

7. У вивченні психічних явищ психологія стикається з іншими науками, а саме:

- а) медициною;
- б) з опором матеріалів;
- в) із кібернетикою;
- г) з біофізикою;
- д) з технологією металів.

Тема 2. Методи психології

1. Валідність - це:

- а) чутливість методики;
- б) уміння працювати з респондентом;
- в) достовірність психологічної інформації;
- г) здатність методики вимірювати необхідні властивості об'єктів.

2. Спостереження - це:

- а) емпіричний метод;
- б) комплексний метод;
- в) генетичний метод;
- г) психодіагностичний метод.

3. Основні етапи науково – практичних психологічних досліджень:

- а) визначення проблеми;
- б) формування гіпотези;
- в) розроблення методики;
- г) проведення дослідження;
- д) формування висновків і пропозицій.

4. Експеримент - це:

- а) збір психологічних фактів;
- б) емпіричний метод; ;
- в) спостереження й обробка даних;
- г) фіксація проявів психіки.

5. У якому з описів правильно характеризується метод природного експерименту?

- а) експериментатор не втручається в поведінку респондента, але необхідну інформацію про його психіку одержує за допомогою апаратури;
- б) експериментатор втручається в поведінку респондента, використовує апаратуру, викликає бажані прояви психіки респондента;
- в) дослідник активно втручається в поведінку респондента, викликає бажані прояви його психічної діяльності;

г) проводиться в звичайних умовах навчання та виховання, експериментатор не втручається в поведінку респондента.

6. Референтометрія дозволяє з'ясувати:

- а) міжособистісні відносини в групі;
- б) мотиви міжособистісного вибору;
- в) рівень розвитку групи;
- г) особливості поведінки людини в групі.

7. Бесіда-це:

- а) вільний діалог між дослідником і респондентом;
- б) безпосередня цілеспрямована розмова дослідника з респондентом;
- в) випадкова взаємодія людей;
- г) приватна розмова.

Тема 3. Розвиток психіки і свідомості

1. Відображення - це:

- а) реагування своєрідними рухами;
- б) реагування на біологічно значущі чинники;
- в) реагування на нейтральні чинники;
- г) здатність реагувати на різноманітні впливи.

2. Психічне відображення-це:

- а) подразливість;
- б) тропізми;
- в) чутливість;
- г) збудження й гальмування.

3. Стадія перцептивної психіки - це:

- а) відображення окремих властивостей зовнішніх впливів;
- б) відображення складних відносин між окремими предметами;
- в) відображення найменших змін у довкіллі;
- г) відображення комплексу подразників.

4. Інстинкти тварин - це:

- а) пристосування до умов існування, що виробляється в процесі індивідуального життя;
- б) видова форма поведінки, що передається через генетичний код;
- в) індивідуально набута форма поведінки, що ґрунтується на діяльності мислення;
- г) форма поведінки, що містить спадковий і природжений компонент.

5. Функціональна асиметрія головного мозку - це:

- а) аналітична діяльність головного мозку;

- б) розподіл півкуль головного мозку за обсягом;
- в) розподіл функцій між півкулями головного мозку;
- г) синтетична діяльність головного мозку.

6 Свідомість людини є продуктом:

- а) біологічної еволюції;
- б) соціальної еволюції;
- в) праці та історичного розвитку людини;
- г) біологічного й соціально-історичного розвитку.

7. Свідомість - це:

- а) стан, який контролюється людиною;
- б) вища, інтегруюча форма психічного відображення;
- в) здатність людини сприймати зміни в середовищі й реагувати на них;
- г) психічна діяльність.

8. Несвідоме - це:

- а) фізіологічний стан;
- б) активна діяльність головного мозку;
- в) особливий психічний стан;
- г) психічні процеси, не представлені в свідомості людини.

9. Ментальність - це:

- а) особливий стан свідомості;
- б) індивідуальна свідомість;
- в) сформована здатність сприймати і змінювати навколишній світ;
- г) притаманний даній нації варіант світосприймання, поведінки.

Тема 4. Увага

1. Увага-це:

- а) зосередженість і спрямованість свідомості на певних об'єктах;
- б) вибіркоче сприймання предметів і явищ дійсності;
- в) тимчасовий функціональний рівень психіки;
- г) необхідна умова психічної діяльності людини.

2. Домінанта - це:

- а) загальмовані слабкіші збудження, що виникають у корі головного мозку;
- б) динамічна характеристика всіх пізнавальних процесів;
- в) панівна ділянка, яка притягує до себе хвилі збудження;
- г) збудження, яке виникає в корі великих півкуль.

3. Цілеспрямована увага, що не вимагає вольових зусиль — це:

- а) мимовільна;
- б) довільна;

в) післядовільна.

4. Тривала зосередженість уваги - це:

- а) стійкість уваги;
- б) розподіл уваги;
- в) переключення;
- г) уважність.

5. Переключення уваги - це:

- а) неспроможність людини тривалий час спрямовувати увагу на певний об'єкт;
- б) свідомий перехід уваги з об'єкта на об'єкт;
- в) мимовільний перехід свідомості з об'єкта на об'єкт;
- г) зосередженість на кількох конкретних об'єктах.

6. Особливостями післядовільної уваги - є:

- а) швидкість виникнення;
- б) малоусвідомленість;
- в) економність;
- г) розосередженість.

7. Інтелектуальна увага - це:

- а) сенсорна увага;
- б) рухова увага;
- в) довільна увага;
- г) внутрішня увага.

Тема 5. Відчуття

1. Відчуття-це:

- а) процес опосередкованого відображення особливостей предметів і явищ об'єктивного світу;
- б) процес безпосереднього відображення предметів і явищ навколишнього світу;
- в) відображення в мозку людини окремих властивостей, якостей і предметів і явищ дійсності внаслідок їх безпосереднього впливу на аналізатори;
- г) відображення в корі головного мозку змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі.

2 У законі Вебера - Фехнера йдеться про те, що:

- а) зростання інтенсивності відчуття пропорційне зростанню інтенсивності подразника;
- б) при зростанні інтенсивності подразника в арифметичній прогресії, інтенсивність відчуття збільшується в геометричній прогресії;

- в) при зменшенні інтенсивності відчуття в арифметичній прогресії, інтенсивність відчуття збільшується в геометричній прогресії;
- г) при зростанні інтенсивності подразника в геометричній прогресії, інтенсивність відчуття збільшується в арифметичній прогресії.

3. Адаптація - це:

- а) підвищення чутливості аналізатора;
- б) зниження чутливості аналізатора;
- в) пристосування аналізатора до дії подразника;
- г) утрата здатності відчувати.

4. «Оksamитовий голос», «гострий смак», «солодкі звуки» - це:

- а) адаптація;
- б) синестезія;
- в) компенсація;
- г) сенсibiliзація.

5. Інтероцептивні відчуття:

- а) відображають стан внутрішніх органів;
- б) збуджуються при контакті з подразником;
- в) збуджуються на відстані від джерела подразника;
- г) відображають рухи окремих частин тіла.

6. Сенсibiliзація - це:

- а) збільшення чутливості аналізатора до подразника;
- б) зменшення чутливості аналізатора до подразника;
- в) підвищення чутливості одних аналізаторів при втраті чутливості іншими;
- г) зміна інтенсивності та якості відчуттів.

7. Сенсорна депривація - це:

- а) майже повне позбавлення людини сенсорних вражень;
- б) зміна чутливості однієї аналізаторної системи під впливом іншої;
- в) емоційний вплив відчуття на особистість;
- г) нестійка психічна діяльність.

Тема 6. Сприйняття

1. Сприйняття-це:

- а) відображення найбільш суттєвих якостей та особливостей предметів у їх сукупності;
- б) відображення мозком предметів та явищ у всій сукупності їх особливостей, коли вони безпосередньо діють на аналізатори;
- в) синтез відчуттів;
- г) відображення навколишньої дійсності.

2. Константність - це:

- а) структурна єдність частин сприйнятого;
- б) розуміння суті сприйнятого об'єкта;
- в) відносна постійність образу сприйнятого об'єкта;
- г) цілісність сприйнятого об'єкта.

3. Осмисленість сприйняття - це:

- а) відносна постійність образу сприйнятого об'єкта;
- б) відносна правильність відображення предметів;
- в) розуміння суті сприйнятого об'єкта;
- г) власне ставлення до об'єктів і явищ навколишнього світу.

4. Апперцепція - це:

- а) негативний вплив попереднього досвіду на сприйняття;
- б) позитивний вплив попереднього досвіду на сприйняття;
- в) залежність сприйняття від об'єктивних особливостей об'єкта;
- г) залежність сприйняття від попереднього досвіду людини.

5. Спостережливість - це:

- а) усвідомлене ставлення до сприйнятих явищ;
- б) планомірне сприймання предметів або явищ навколишньої дійсності;
- в) спрямованість уваги на певний предмет або явище;
- г) здатність помічати в предметах і явищах приховані деталі, ознаки.

6. Яка закономірність сприйняття виявляється в таких фактах: миску, яка стоїть на столі, ми сприймаємо як круглу, хоча її зображення на сітчатці ока має форму еліпсу; сніг ми сприймаємо білим і в рожевих променях вечірнього сонця, і в сутінках?

- а) апперцепція;
- б) константність;
- в) ілюзія;
- г) осмисленість.

7. Ілюзія-це:

- а) викривлене відображення реальності;
- б) порушення сприймання;
- в) індивідуальна особливість сприймання;
- г) сенсорний компонент сприймання.

Тема 7. Пам'ять

1. Пам'ять - це:

- а) збереження раніше набутих вражень;
- б) використання раніше набутого досвіду в практичній діяльності;

- в) здатність людини збагачувати свій досвід;
- г) здатність нервової системи набувати, зберігати та відтворювати досвід.

2. Роль підкріплень у запам'ятовуванні матеріалу доводить:

- а) гештальттеорія;
- б) асоціативна теорія;
- в) біхевіоризм;
- г) фройдизм.

3. Згадування - це:

- а) історична пам'ять;
- б) довільне відтворення;
- в) актуалізація матеріалу, що не викликає труднощів;
- г) найпростіше відтворення.

4. Проактивна інтерференція - це:

- а) неспроможність пригадати матеріал;
- б) зменшення обсягу закріпленого;
- в) негативний вплив діяльності, що передувала запам'ятовуванню;
- г) позитивний вплив діяльності, що передувала запам'ятовуванню.

5. Ремінісценція - це:

- а) відстрочене відтворення;
- б) зворотна форма забування;
- в) умова продуктивного запам'ятовування;
- г) тимчасова причина труднощів відтворення.

6. Мнемоніка — це:

- а) групування матеріалу;
- б) фіксація відображення дійсності на рівні рецепторів;
- в) поточна робота з образами;
- г) прийоми керування пам'яттю.

7. Механічна пам'ять - це:

- а) нетривале збереження матеріалу після його сприймання;
- б) повторення без встановлення асоціативних і смислових зв'язків;
- в) запам'ятовування й відтворення оперативної інформації;
- г) несвідома пам'ять.

Тема 8. Мислення

1. Мислення-це:

- а) відображення окремих властивостей та явищ матеріального світу;
- б) відображення минулого досвіду у вигляді відчуттів, думок та образів сприйнятих раніше предметів і явищ;

- в) відображення предметів і явищ в єдності їх властивостей і частин;
- г) процес опосередкованого й узагальненого відображення предметів і явищ.

2. Який вид мислення переважає у діяльності письменника?

- а) Образний.
- б) Наочно – дійовий.
- в) Понятійний.

3. Абстрагування - це:

- а) мисленнєве об'єднання предметів і явищ;
- б) уявне відокремлення одних ознак предметів від інших;
- в) упорядкування знань на підставі спільних ознак об'єктів;
- г) розчленування предметів і явищ у свідомості.

4. Дискурсивне мислення - це:

- а) низка пов'язаних суджень;
- б) оперування образами предметів;
- в) розгорнуте в часі, має виражені етапи, усвідомлене;
- г) мінімально усвідомлене зі швидкістю протікання.

5. Судження - це:

- а) з'ясування істинності певної думки;
- б) заперечення або ствердження будь-якого факту;
- в) встановлення подібності й відмінності між предметами та явищами;
- г) пізнання сутності предметів і явищ у їх істотних зв'язках.

6. Індукція - це:

- а) форма умовиводу, де на підставі знання про окреме формулюється висновок про загальне;
- б) особливість практичного й логічного мислення; форма умовиводу, де органічно поєднуються знання про загальне й конкретне;
- в) форма умовиводу, де на підставі загальних висновків здобуваються знання про часткове.

7. Проблемна ситуація - це:

- а) уміння проникнути в сутність складних питань;
- б) перетворення ситуації, що утворилася;
- в) суперечність між реальним рівнем знань та умовами, що склалися;
- г) знаходження способу розв'язання задачі.

Тема 9. Уява

1. Уява - це:

- а) процес створення людиною образів об'єктів;

- б) психічна діяльність, результатом якої є створення нових форм уявлень чи думок;
- в) процес створення людиною образів об'єктів, яких вона ніколи не сприймала, на підставі попереднього досвіду;
- г) сукупність уявлень про навколишню дійсність.

2. Уяву породжують:

- а) потреби, що виникають у житті людини;
- б) бажання «відірватися» від реальності;
- в) прагнення створити образи бажаного майбутнього;
- г) мрійливість і романтичність людини.

3. Дидактогенія - це:

- а) навчальна програма;
- б) схильність до повчань;
- в) втілення образів уяви в реальність;
- г) психічний стан учня, викликаний безтактністю вчителя.

4. Мрія - це:

- а) мимовільне створення образів;
- б) уявлення бажаного майбутнього;
- в) довільне створення образів, що не можуть бути втіленими в життя;
- г) відхід від реальності.

5. Аглютинація - це:

- а) підкреслення частини образу, якості;
- б) створення нового образу шляхом сполучення елементів;
- в) створення нового образу за допомогою зменшення або збільшення предмета;
- г) створення нового образу завдяки перенесенню ознак одних об'єктів на інші, яким ці ознаки нехарактерні.

6. Творча уява - це:

- а) відкриття нового, раніше невідомого для конкретного суб'єкта;
- б) здатність породжувати певну кількість нових образів;
- в) процес перетворення природних образів на символічні;
- г) фантазування, що не має усвідомленої мети.

7. У якому з наведених речень йдеться про уяву:

- а) коли я пригадую кінофільм «Педагогічна поема», у мене ніби перед очима постає живий образ А.С. Макаренка;
- б) він згадав про своє бажання піти до бібліотеки;
- в) я уявив собі артистку, яку бачив учора в театрі;
- г) читаючи «Війну і мир» Л.М. Толстого, я бачив ніби живими героїв роману.

Тема 10. Темперамент

1. Темперамент - це:

- а) динамічна характеристика поведінки людини;
- б) генетично зумовлена форма поведінки;
- в) невербальна характеристика поведінки;
- г) комунікативна характеристика поведінки.

2. Люди з певною статурою мають визначені психічні особливості -це:

- а) фізіологічний підхід;
- б) гуморальний підхід;
- в) типологічний підхід.

3. Сильний, урівноважений, рухливий - це:

- а) холерик;
- б) меланхолік;
- в) флегматик;
- г) сангвінік.

4. Фіксація на явищах власного внутрішнього світу, нетовариськість – це:

- а) ригідність;
- б) інтроверсія;
- в) сенситивність;
- г) екстраверсія.

5. Психічні властивості особистості - це:

- а) вроджені властивості, які мають ситуаційний характер;
- б) відносно постійні, стійкі властивості, які формуються у процесі індивідуального життя й діяльності в умовах соціального середовища;
- в) другорядні риси, які виявляють стійке вибіркоче ставлення до навколишнього;
- г) набуті властивості, які виявляються в поведінці людини.

6. Людина схильна до перебільшень, слабо виявляє свої почуття, уникає спілкування - це:

- а) меланхолік;
- б) сангвінік;
- в) холерик;
- г) флегматик.

7. Ригідність - це:

- а) швидкість виникнення емоційної реакції;
- б) інертність звичок, суджень;
- в) гнучкість;
- г) енергійність.

Тема 11. Характер

1. Характер - це:

- а) індивідуальне поєднання існуючих властивостей особистості, що визначають ставлення до навколишнього світу;
- б) індивідуально-своєрідна динаміка психіки й поведінки;
- в) індивідуальні психологічні особливості людини, що є умовою успішного виконання нею діяльності;
- г) стійка властивість особистості, яка однаково виявляється в діяльності незалежно від її змісту.

2. Характер і темперамент:

- а) характер - основа темпераменту;
- б) це одне й те саме;
- в) темперамент-основа характеру;
- г) усі відповіді правильні.

3. Фенотип - це:

- а) спадкова властивість нервового апарату;
- б) носій спадкової інформації;
- в) сукупність спадкових структур організму;
- г) сукупність властивостей організму, що сформувались у процесі його індивідуального розвитку.

4. Скромність, самокритичність, зазнайство, зарозумілість. Яких рис характеру людини стосуються ці ознаки?

- а) рис, що виражають ставлення до інших людей;
- б) вольових рис;
- в) рис, що виражають ставлення до себе;
- г) рис, пов'язаних зі ставленням до речей.

5. Акцентуації рис характеру - це:

- а) позитивні риси характеру людини;
- б) надзвичайне підсилення окремих рис характеру;
- в) негативні риси характеру;
- г) хворобливий стан характеру.

6. Занижена самооцінка, надмірна чутливість, лякливість, сором'язливість – це властивість:

- а) гіпертимного типу;
- б) сензитивного типу;
- в) конформного типу;
- г) циклоїдного типу.

7. Занурення в себе, брак інтуїції, емоційна холодність притаманні:

- а) шизоїдному типу;
- б) психастенічному типу;
- в) сензитивному типу;
- г) істероїдному типу.

Тема 12. Здібності

1. Здібності - це:

- а) індивідуально-психологічні властивості, що є необхідною умовою виконання творчої діяльності;
- б) психічні властивості, що зумовлюють успішне навчання;
- в) індивідуально-типологічні властивості людини, які виявляються в діяльності та є умовою її успішності;
- г) індивідуально-типологічні властивості, що виявляються і розвиваються у творчій діяльності.

2. Яким є зв'язок між темпераментом та професійними здібностями?

- а) Такого зв'язку немає.
- б) Тип темпераменту зумовлює успіх у відповідних галузях діяльності;
- в) Темперамент не визначає рівня цих здібностей, але є професії, які пред'являють високі вимоги до певних якостей темпераменту.
- г) Тип темпераменту визначає рівень загальних і спеціальних здібностей.

3. Яке з тверджень є правильним?

- а) здібності виявляються у діяльності й у ній розвиваються;
- б) здібності існують незалежно від діяльності й поза нею;
- в) поза діяльністю здібності існувати не можуть;
- г) здібності розвиваються незалежно від діяльності, проте в діяльності виявляються.

4. До загальних здібностей належать:

- а) математичні;
- б) організаторські;
- в) чутливість до інтонації;
- г) мисленнєві.

5. Задатки-це:

- а) поєднання знань, умінь, навичок;
- б) анатомо-фізіологічне підґрунтя здібностей;
- в) реалізовані в діяльності потенційні можливості особистості;
- г) індивідуально-психологічні властивості людини.

6. Обдарованість - це:

- а) сприятливі індивідуально-своєрідні особливості особистості;

- б) сукупність здібностей;
- в) поєднання здібностей, що забезпечують людині успішне виконання будь-якої діяльності;
- г) досконалість у певному виді діяльності.

7. Майстерність - це:

- а) відповідна сума готових умінь і навичок;
- б) спрямованість інтересів;
- в) високий рівень розвитку спеціальних здібностей;
- г) здатність успішно займатися певним видом діяльності.

Тема 13. Емоції та почуття

1. Почуття - це:

- а) відображення навколишніх предметів і ставлення до них;
- б) реакція людини на все, що її оточує;
- в) своєрідне ставлення до того, що вона сприймає;
- г) переживання, у яких виявляється ставлення людини до навколишнього світу та самої себе.

2. Фрустрація розкривається як:

- а) прагнення діяти;
- б) необмежене самозвинувачення;
- в) повна байдужість до оточення;
- г) надзвичайна прикрість;
- д) озлобленість.

3. Гуманність-це:

- а) інтелектуальні почуття;
- б) моральні почуття;
- в) естетичні почуття;
- г) практичні почуття.

4. Афект-це:

- а) мобілізація захисних сил організму;
- б) суб'єктивне ставлення до дійсності;
- в) дуже велика інтенсивність переживання;
- г) амбівалентне почуття.

5. Інтелектуальні почуття-це:

- а) почуття потворного;
- б) любов до рідного краю;
- в) почуття сумніву й упевненості;
- г) піднесеність.

6. Стресор-це:

- а) реакція на подразник;
- б) засіб емоційного впливу на людину;
- в) неадекватна реакція на раптовий подразник;
- г) чинник, що спричиняє стресовий стан.

7. Еустрес-це:

- а) підвищення стійкості організму щодо шкідливих впливів;
- б) зниження стійкості організму щодо шкідливих впливів;
- в) амбівалентний вплив різних чинників;
- г) нервово-психічна реакція.

Тема 14. Воля

1. Воля-це:

- а) свідомо спрямованість особистості;
- б) активність людини, пов'язана з подоланням перешкод;
- в) психічна реактивність особистості;
- г) боротьба мотивів.

2. Ризик буває:

- а) надситуативний;
- б) ситуативний;
- в) підситуативний;
- г) виправданий;
- д) не виправданий.

3. Вольові дії - це:

- а) прийняття обґрунтованих рішень, попереднє обдумування плану їх виконання;
- б) імпульсивні дії, пов'язані з подоланням труднощів;
- в) цілеспрямовані дії, пов'язані з подоланням перешкод;
- г) свідомі, довільні дії.

4. Вольова поведінка характеризується:

- а) прийняттям рішення;
- б) подоланням перешкод на шляху досягнення мети;
- в) постановкою мети і прийняттям рішення;
- г) усуненням внутрішніх суперечностей.

5. Цілеспрямованість - це:

- а) здатність добиватися поставлених цілей
- б) свідоме підкорення своєї поведінки правилам;
- в) уміння особистості керуватись у своїх діях стійкими переконаннями;

г) здатність людини підкоряти свою поведінку стійким і суттєвим цілям.

6. Внутрішніми перешкодами є:

- а) погода;
- б) забобони;
- в) природні явища;
- г) протистояння людей.

7. Абулія-це:

- а) наполегливість;
- б) спонукання;
- в) порушення довільної регуляції;
- г) нерішучість

Тема 15. Особистість

1. Спрямованість особистості формується під впливом:

- а) навчання;
- б) вправління;
- в) навчання й виховання;
- г) тренування.

2. Рушійною силою психічного розвитку особистості є:

- а) саморозвиток;
- б) навчання;
- в) виховання;
- г) суперечності.

3. Виберіть правильну відповідь:

- а) немовля - це людина і індивід;
- б) немовля - це індивід і індивідуальність;
- в) немовля — це особистість і людина;
- г) немовля - це індивідуальність і особистість.

4. Особистість - це:

- а) людська індивідуальність, якій притаманні особливі якості;
- б) індивід, який суттєво відрізняється від інших;
- в) психологічна характеристика людини, яка вступає в соціальні зв'язки, володіє мовленням;
- г) людина, яка здатна розуміти себе й інших, має значні й високі психологічні риси.

5. Наведені нижче особливості поведінки людини характеризують її або як індивіда, або як особистість. Виділіть ті з них, які характеризують її лише як особистість:

- а) старанність, правдивість, інтереси, чесність;
- б) сміливість, музичні здібності, реактивність, чудова дикція;
- в) чуйність, емоційна збудливість, висока сенсорна чутливість, інтерес до спорту;
- г) приємний голос, наполегливість, ідеали, красива хода.

6. Я-концепція - це:

- а) усвідомлення власного Я;
- б) усвідомлення своїх психічних властивостей і якостей;
- в) система самосприймання;
- г) уявлення про себе як неповторну особистість.

7. Рівень домагань - це:

- а) прагнення людини досягти поставленої мети;
- б) подолання перешкод для досягнення поставленої мети;
- в) індивідуальна здатність особистості;
- г) бажаний рівень самооцінки особистості.

Тема 16. Психологічні основи діяльності людини

1. Діяльність-це:

- а) людська активність;
- б) усвідомлена, цілеспрямована активність людини;
- в) фізична активність людини;
- г) психічна активність людини.

2. Навичка-це:

- а) дія, виконання якої стало потребою;
- б) автоматизована дія;
- в) дія, невиконання якої викликає в людини відчуття дискомфорту;
- г) застосування знань у практичній діяльності.

3. Елементом структури діяльності є:

- а) поведінка;
- б) активність;
- в) дія;
- г) мета.

4. Інтеріоризація - це:

- а) перехід від сприймання об'єктів до їхнього розуміння;
- б) осмислення й вербалізація дії;
- в) перехід від внутрішньої дії до зовнішньої;
- г) перехід від зовнішньої дії до внутрішньої.

5. Провідна діяльність — це:

- а) практична діяльність;
- б) фізична й розумова діяльність;
- в) специфічна для кожного віку діяльність людини;
- г) визначає найбільші успіхи в розвитку пізнавальних процесів дитини.

6. Гра - це:-

- а) відтворення дій дорослих і стосунків між ними;
- б) вид дитячої активності;
- в) застосування знань у практичній діяльності;
- г) раціональне використання вільного часу дитиною.

7. Інтерференція - це:

- а) негативний вплив старих навичок на засвоєння нових;
- б) здійснення звичної дії;
- в) багаторазове повторення дії;
- г) позитивний вплив раніше засвоєної навички на опанування нової дії.

Тема 17. Спілкування

1. Спілкування-це:

- а) розмова двох або більше людей;
- б) обмін між людьми інформацією будь-якого характеру;
- в) усвідомлена психічна діяльність;
- г) процес розвитку контактів між людьми, спричинений потребами спільної діяльності.

2. Яку категорію характеризує визначення «Причини пояснення вчинків партнера шляхом «приписування» йому почуттів, намірів і мотивів поведінки»?

- а) Атракція.
- б) Афіліація.
- в) Стереотипізація.
- г) Рефлексія.
- д) Каузальна атрибуція.

3. Конвенціональний рівень - це:

- а) спілкування, яке ґрунтується на певних стандартах;
- б) спілкування, яке будується на рівноправних стосунках;
- в) спілкування, засноване на інтересі до особистості співрозмовника;
- г) спілкування, у межах якого партнер викликає інтерес як учасник колективної діяльності.

4. Спілкування як обмін інформацією - це:

- а) діяльність;

- б) комунікація;
- в) інтеракція;
- г) перцепція.

5. Перцептивна сторона спілкування - це:

- а) наслідування;
- б) фасилітація;
- в) комунікація;
- г) атракція.

6. Інтерактивна сторона спілкування - це:

- а) сприймання людини людиною;
- б) розуміння людини людиною;
- в) взаємодія людей у процесі спілкування;
- г) обмін інформацією між людьми під час спілкування.

7. Способи взаємодії - це:

- а) інгібіція;
- б) комунікація;
- в) переконання;
- в) емпатія.

Тема 18. Психологія соціальних спільнот

1. Колектив-це:

- а) група людей, об'єднана спільними інтересами;
- б) група людей, об'єднана спільною діяльністю, підпорядкованою цілям суспільства;
- в) група, норми та цінності якої є взірцем для особистості;
- г) група людей, об'єднана спільною метою.

2. Референтна група - це;

- а) певна кількість людей, які об'єднані однаковими інтересами;
- б) сукупність людей, які взаємодіють одне з одним;
- в) група, норми і правила якої є для особистості зразком;
- г) добровільне об'єднання людей на основі схожості інтересів.

3. Статус-це:

- а) реалізована поведінка, очікувана від індивіда;
- б) становище індивіда або групи щодо інших індивідів або груп;
- в) міра визнання групою заслуг особистості;
- г) система вимог до особистості.

4. Конформізм - це:

- а) зіткнення протилежних інтересів;

- б) груповий тиск;
- в) протиставлення себе іншим членам групи;
- г) пристосування до вимог групи, авторитету.

5. Дифузна група - це:

- а) добровільне тимчасове об'єднання людей на основі схожості інтересів;
- б) взаємини, які опосередковуються тільки особистісна значущими цілями;
- в) об'єднана тільки внутрішніми цілями;
- г) стійка в часі організаційна група взаємодіючих людей.

6. Найвищий рівень співробітництва в групі (за Л.І. Уманським та ін.):

- а) номінальна група;
- б) кооперація;
- в) корпорація;
- г) асоціація.

7. Психологічний клімат групи - це:

- а) психологічна сумісність;
- б) синхронність розумових реакцій;
- в) змінний настрій колективу;
- г) переважаючий і відносно стійкий настрій колективу.

Тема 19. Основи конфліктології

1. Який метод розв'язання конфлікту дає змогу частково задовольнити потреби кожної сторони?

- а) Конструктивний.
- б) Деструктивний.
- в) Механічний.
- г) Компроміс.

2. Яким ознакам відповідає конфлікт між начальником відділу та економістом з приводу різних поглядів на сучасну естраду?

- а) «Горизонтальний», діловий, загальний.
- б) «Вертикальний», особистий.
- в) «Вертикальний», деструктивний, загальний.
- г) «Горизонтальний», локальний, конструктивний.

3. Яким ознакам відповідає конфлікт між керівником комерційного відділу та головним бухгалтером цього відділу з приводу черговості залучення товарознавців до складу інвентаризаційних комісій?

- а) «Горизонтальний», діловий.
- б) «Вертикальний», діловий.
- в) «Горизонтальний», на особистій основі, локальний.

г) «Горизонтальний», на діловій основі, загальний.

4. В психології розрізняють такі види конфліктів:

- а) внутрішньоособистісні;
- б) міжособистісні;
- в) міжгрупові;
- г) фізичні;
- д) соціальні.

5. Які наслідки зумовлюють функціональні конфлікти?

- а) Підвищення ефективності діяльності організації.
- б) Ослаблення співробітництва між працівниками.
- в) Появу додаткових ідей та нових альтернатив.
- г) Збільшення ворожості між суб'єктами конфлікту.
- д) Поліпшення морального клімату у колективі.

6. Який стиль поведінки у конфліктній ситуації дозволяє повністю задовольнити інтереси обох сторін:

- а) компроміс;
- б) уникнення;
- в) змагання;
- г) пристосування;
- д) співробітництво.

7. Конфлікт, який викликаний об'єктивними протиріччями і їх вирішення веде до закріплення нової ідеї, прогресивних змін, називається:

- а) деструктивним;
- б) демократичним;
- в) конструктивним;
- г) діловим;
- д) відкритим.

Ключ до тестового контролю

- Тема №1. 1 – в; 2 – г; 3 – б; 4 – в; 5 – б; 6 – а, б, в, г, д; 7 – а, в, г.
Тема №2. 1 – г; 2 – а; 3 – а, б, в, г, д; 4 – б; 5 – г; 6 – б; 7 – а.
Тема №3. 1 – г; 2 – в; 3 – г; 4 – б; 5 – в; 6 – г; 7 – б; 8 – г; 9 – г.
Тема №4. 1 – а; 2 – в; 3 – в; 4 – а; 5 – б; 6 – в; 7 – г.
Тема №5. 1 – в; 2 – г; 3 – в; 4 – б; 5 – а; 6 – а; 7 – а.
Тема №6. 1 – б; 2 – в; 3 – в; 4 – г; 5 – г; 6 – б; 7 – а.
Тема №7. 1 – г; 2 – в; 3 – а; 4 – в; 5 – а; 6 – г; 7 – б.
Тема №8. 1 – г; 2 – а; 3 – б; 4 – в; 5 – б; 6 – а; 7 – в.
Тема №9. 1 – в; 2 – а; 3 – г; 4 – б; 5 – б; 6 – а; 7 – г.
Тема №10. 1 – а; 2 – в; 3 – г; 4 – б; 5 – б; 6 – а; 7 – б.
Тема №11. 1 – а; 2 – в; 3 – г; 4 – в; 5 – б; 6 – б; 7 – а.
Тема №12. 1 – в; 2 – в; 3 – г; 4 – б; 5 – б; 6 – а; 7 – г.
Тема №13. 1 – г; 2 – б, в, г, д; 3 – б; 4 – в; 5 – в; 6 – г; 7 – а.
Тема №14. 1 – б; 2 – а, б, г, д; 3 – в; 4 – б; 5 – г; 6 – б; 7 – г.
Тема №15. 1 – в; 2 – г; 3 – б; 4 – в; 5 – а; 6 – в; 7 – г.
Тема №16. 1 – б; 2 – б; 3 – г; 4 – в; 5 – г; 6 – а; 7 – а.
Тема №17. 1 – г; 2 – а; 3 – а; 4 – б; 5 – г; 6 – в; 7 – в.
Тема №18. 1 – б; 2 – в; 3 – б; 4 – г; 5 – а; 6 – б; 7 – г.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

№ п/п	Орієнтовні теми рефератів
1	Психіка і форми її прояву
2	Індивідуальні відмінності у психіці людей
3	Особистість як об'єкт та суб'єкт виховання
4	Чинники впливу на розвиток особистості
5	Мовленнєва культура фахівця-аграрія та шляхи її удосконалення
6	Комунікативні здібності та їх значення у взаємодії з людьми
7	Культура вербального і невербального спілкування
8	Суспільні норми і правила в системі спілкування
9	Стили спілкування
10	Індивідуальні особливості людини у спілкуванні
11	Причини конфліктів у трудових колективах
12	Шляхи вирішення виробничих конфліктів у трудових колективах
13	Мотиваційна сфера за З.Фрейдом та А. Маслоу.
14	Психологічна сутність конфлікту
15	Причини сімейних конфліктів і шляхи їх попередження
16	Засоби розвитку пам'яті
17	Мислення. Процеси мислення
18	Вольові якості особистості. Їх прояви у трудовій діяльності
19	Лідерство у групах і колективах
20	Ділова бесіда як основа ділового спілкування
21	Психологічні прийоми впливу на партнера у діловому спілкуванні
22	Психологічні аспекти переговорного процесу
23	Психологічні аспекти публічного виступу
24	Культура мови ділової людини
25	Проксемічні особливості невербального спілкування
26	Психологічні наслідки конфліктів
27	Імідж ділової людини
28	Засоби формування сприятливого психологічного клімату в трудовому колективі
29	Підготовка до публічного виступу, його початок та закінчення.
30	Суперечка як вид спілкування.
31	Шляхи формування екологічної культури особистості
32	Структура процесу та системи самовиховання особистості
33	Підготовка до переговорів та їх етапи.
34	Психологія у структурі сучасних наук про людину
35	Методи психологічних досліджень
36	Сприймання та розуміння людьми один одного.
37	Свобода волі та відповідальність особистості
38	Засоби і методи психологічного впливу на особистість

Рекомендовані джерела інформації

1. Бригадир М.Б., Бугерко Я.М., Ревасевич І.С. Загальна психологія. Збірник кейсів: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2017. -35 с.
2. Варій М.Й. Загальна психологія: підручник для студ. психол. і педагог. спеціальностей / М.Й. Варій. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 968 с.
3. Видра О. Вікова психологія / Олександр Видра. – Київ: Центр навчальної літератури, 2019. – 112 с.
4. Вікова психологія / Оксана Сергєєнкова, Олеся Столярчук, Олена Коханова, Олена Пасека. – К. :Центр навчальної літератури, 2020. – 376 с.
5. Дуткевич Т. Дитяча психологія / Тетяна Дуткевич. – К. :Центр навчальної літератури, 2019. – 424 с.
6. Дуткевич Т. Дошкільна психологія / Тетяна Дуткевич. – Київ: Центр навчальної літератури, 2017. – 392 с.
7. Дуткевич, Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс: навч. посіб. / Т. В.Дуткевич. – К. : ЦУЛ, 2018. – 388 с.
8. Загальна психологія: навч.-метод. комплекс / уклад. І. С. Ревасевич. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 47 с.
9. Загальна психологія: навч.-метод. комплекс / уклад. І. С. Ревасевич. – 2-ге вид. –Тернопіль : [б. в.], 2016. – 35 с.
10. Ільїна Н. Загальна психологія в екзаменаційних питаннях і відповідях / Ніна Ільїна. – К.: Університетська книга, 2018. – 239 с.
11. Ільїна Н. Загальна психологія: теорія та практикум [навч. посіб.] / Ніна Ільїна, Світлана Мисник. – К.: Університетська книга, 2017. – 352 с.
12. Кацавець Р. Вікова психологія : навчальний посібник / Роман Кацавець. К.: Центр учбової літератури, 2019. – 112 с.
13. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія / Валентина Кутішенко. – К. :Центр навчальної літератури, 2019. – 128 с.
14. М'ясоїд П. Курс загальної психології. У 2-х томах. Том 2 / Петро М'ясоїд. – К. : Алерта, 2013. – 758 с.
15. Максименко, С. Д. Загальна психологія: навч. посіб. / С. Д. Максименко. – 3-тє вид., переробл. та доповн. – К.: 4 ЦУЛ, 2018. – 272 с.
16. Павелків Р. В. П 12 Вікова психологія: підручник / Р.В.Павелків.- Вид. 2-е, стер. - К.: Кондор, 2015. – 469 с.
17. Психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. І. Ф. Прокопенка; худож.-оформлювач Ю.Ю. Романіка. — Харків: Фоліо 2012. – 863с
18. Писоцький в. Психічний розвиток та формування особистості в онтогенезі / Вадим Писоцький, Анжела Горянська. – Київ: Центр навчальної літератури, 2019. – 144 с.
19. Чумак В. В. Вікова психологія : навч. посіб. / В. В. Чумак. – Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2015 – 192 с.

Джерела для поглибленого вивчення предмету

1. Савченко О. В. Структурні компоненти процесу поняттєвого мислення: Монографія. – Херсон: ПП Вишемирський В. С. , 2012. – 264 с.
2. Психологу для роботи: діагностичні методики: збірник [Текст] / [уклад.: М. В. Лемак, В. Ю. Петрище]. – Вид. 2-ге виправл. – Ужгород: Видавництво О. Гаркуші, 2012. – 616 с.
3. Загальна психологія: Підручник / за ред. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Каравела, 2012. – 464 с. Гриф надано МОН України (гриф № 1.11-846 від 01.03.2008 р.)
4. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.
5. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / За ред. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська , З. В. Огороднійчук та ін. 3-тє вид., випр. І доп. – К.: Каравела, 2012. – 400 с.
6. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Загальна психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 296 с. Гриф надано МОН України (Лист № 1/11-12276 від 29.12.2010 р.)
7. Моргун В. Ф., Тітов І. Г. Основи психологічної діагностики. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 2-е вид. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. – 464 с.
8. Галян О. І. Експериментальна психологія: навч. посіб. / О. І. Галян, І. М. Галян. – К.: Академвидав,